

Arş. Gör. Dr.

Hakan ŞALLI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2041-8888>Trakya Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü
sallihakantrakya@hotmail.com

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.

Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past:

31/03/2021

29/04/2021

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.907314>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Bir Osmanlı Seyyahının Savaş Muhabirliği Günleri: Anadolu'da Tanin Yazarı Ahmed Şerif'in Balkan Savaşı ve Edirne Kuşatması Gözlemleri

War Journalism Days of an Ottoman Traveler: Observations of Ahmed Şerif's, Author of Tanin in Anatolia, Balkan War and Edirne Siege

Öz

Ahmed Şerif, Balkan Savaşı'nın başlangıcında Tanin gazetesinin savaş muhabiri olarak Edirne'ye gelir ve şehir civarında meydana gelen muharebeler ile toplumsal atmosferi yakından gözlemler. Kendisi bir yandan notlarını günü gününe tutarken diğer yandan haberleşmenin oldukça zor şartlar altında gerçekleştiği Edirne'den İstanbul'a telgraf gönderebilmenin çarelerini arar. Fakat gerek şehrin Bulgaristan ve Sırbistan müttefik ordusu tarafından kuşatma altına alınması gerekse Tanin gazetesinin dönemin sansür uygulamaları nedeniyle kapatılması sonucu Ahmed Şerif'in savaş muhabirliği günleri oldukça kısa sürer. Ne var ki kendisinin savaş muhabirliği tecrübesi sadece mesleki kariyerinde değil 1909 ve 1914 yılları arasında gerçekleştirdiği seyahatler kapsamında kaleme aldığı Anadolu'da Tanin bağlamında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Öte yandan Ahmed Şerif'in aynı zamanda bir seyyah olması, savaş muhabirliği sırasındaki gözlemlerine çok daha geniş bir perspektif kazandırmıştır.

Bu çalışmada Ahmed Şerif'in gözünden Balkan Savaşı ve Edirne kuşatmasının ilk evresi değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme sırasında çalışma merkezine konumlandırılan Ahmed Şerif'in gözlem ve tespitlerinde ön plana çıkan olay ve olgular, resmi evrakların yanı sıra savaş sırasında tutulmuş günlük ve savaştan sonra yayınlanan hatıra metinleriyle karşılaştırılmıştır. Son olarak Ahmed Şerif'in savaş muhabirliği sırasındaki gözlem ve tespitlerinin Balkan Savaşı ve Edirne kuşatması literatürüne getireceği olası katkılar üzerinde durularak metnin ilgili literatür içerisinde ön plana çıkan noktaları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Şerif, Balkan Savaşı, Edirne Kuşatması, Savaş Muhabiri, Tanin Gazetesi

ATIF: ŞALLI Hakan, "Bir Osmanlı Seyyahının Savaş Muhabirliği Günleri: Anadolu'da Tanin Yazarı Ahmed Şerif'in Balkan Savaşı ve Edirne Kuşatması Gözlemleri", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 7/2 (Haziran 2021), s. (570-591)

CITE: ŞALLI Hakan, "War Journalism Days of an Ottoman Traveler: Observations of Ahmed Şerif's, Author of Tanin in Anatolia, Balkan War and Edirne Siege", *Journal of History and Future*, 7/2 (June 2021), pp. (570-591)

Abstract

Ahmed Şerif comes to Edirne as the war correspondent of Tanin newspaper at the beginning of the Balkan War and closely observes the battles and the social atmosphere around the city. Ahmed Şerif, on the one hand, keeps his notes daily, on the other hand, seeks ways to send telegrams from Edirne to Istanbul, where communication takes place under very difficult conditions. However, as a result of the siege of the city by the allied army of Bulgaria and Serbia, and the closure of the Tanin newspaper due to the censorship practices of the period, Ahmed Şerif's war correspondent days were very short. However, this experience of him has a very important place not only in his professional career but also in the context of Tanin in Anatolia, which he wrote within the scope of his travels between 1909 and 1914. On the other hand, Ahmed Şerif's being a traveler at the same time gave him many advantages during his war reporter duty, as well as allowing him to have a much wider perspective of his testimony than that of his colleagues.

In this study, the Balkan War and the first phase of the siege of Edirne are evaluated from the eyes of Ahmed Şerif. During this evaluation, the events and facts that came to the fore in the observations and determinations of Ahmed Şerif, who was positioned in the center, were compared with other diaries kept in line with different perspectives during the war and memories published after the war, as well as official documents. Finally, the possible contributions of Ahmed Şerif's observations and determinations during his war correspondence to the literature of the Balkan War and the siege of Edirne are emphasized.

Keywords: Ahmed Serif, Balkan War, Adrianople Siege, War Correspondent, Tanin Newspaper

Giriş

Türk ve Dünya tarihçiliğinin üzerinde en çok kalem oynattığı savaşlardan olan Balkan Savaşları, meydana getirdiği askerî, siyasî, toplumsal, ekonomik ve demografik gibi makro etkilerin yanı sıra tarih yazımı bağlamında da önemli değişim ve dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Döneme farklı perspektiflerden tanıklık etmiş birçok kişi farklı motivasyon kaynakları ile savaş sırasında günlük, savaş sonrasında ise hatıra türünde otobiyografik metinler kaleme almıştır. Osmanlı Doğu Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'dan sahra hastahanelerinde hemşire olarak görevde bulunan bir hanımefendiye kadar oldukça kalabalık bir yazar kadrosuna sahip olan Balkan Savaşları askerî, idarî ve siyasî görevlilerin yanı sıra siviller tarafından da birçok kez günlük ve hatıra formunda metne dökülmüştür.

Savaşın sivil yazar grubu içerisinde özellikle gazete ve savaş muhabirlerinin kaleme aldığı günlük ve telgraflar oldukça dikkat çekici olup üzerinde ayrı bir parantez açmayı gerektirmektedir. Yerli ve yabancı birçok gazetenin çeşitli başkentlerde ve cephelerde görevlendirdiği bu muhabirler, savaşın askerî ve toplumsal nabzını oldukça yakından tutmuş, kamuoyunu meydana gelen gelişmelerden kısa süre içerisinde haberdar etmiştir. Öyle ki Balkan Savaşı başladığı sırada muharip ordular içerisindeki sayıları 200'ü aşan bu muhabirlerin kaleme aldığı metinler, içerdikleri

önemli bilgiler ile günümüz literatürünün beslendiği ana damarlardan biri haline gelmiştir¹.

Öte taraftan Balkan Savaşı sırasında müttefik Bulgaristan ve Sırbistan orduları tarafından kuşatılan Edirne’de de çeşitli kademelerdeki komutanların yanı sıra cephedeki askerler, şehirdeki gayr-i müslimler ile farklı meslek ve yaş gruplarına dâhil siviller tarafından birçok günlük metni kaleme alınmıştır. Aralarında gazete ve savaş muhabirlerinin de bulunduğu bu yazarların tanıklıkları, Edirne kuşatma tarihine dair oldukça önemli bilgiler vermektedir. Bunun yanı sıra söz konusu metinlerin aynı olayı ayrı perspektiften gören, algılayan ve değerlendiren şahıslar tarafından yazılması, bu tanıklıkları kolektif bir anlatının önemli birer parçası haline getirmektedir. Öte yandan bu metinlerin önemli bir kısmı her ne kadar günümüz Türkçesine çevrilerek literatüre kazandırılmış olsa da henüz tespit ve fark edilemediği için dolaşıma dâhil edilemeyen metinler de bulunmaktadır. Bu metinlerden biri de savaşın başlangıcında Tanin gazetesinin harp muhabiri olarak Edirne’de bulunan Ahmed Şerif Bey’in notlarıdır. Bu çalışmanın en önemli amacı da otobiyografik metinlerden meydana gelen bu kolektif anlatıya yeni bir metin daha eklemeyerek, Edirne kuşatma tarihi literatürüne yeni bir bakış açısı kazandırabilmektir.

1. Ahmed Şerif’in Mesleki Kariyeri ve Balkan Savaşı’nda Görev Alan Muhabirler

II. Meşrutiyet’in ilânından sonra Tanin gazetesinin hususi muhabiri olarak 1909 yılında çıktığı uzun soluklu seyahati 1914 yılında tamamlayan Ahmed Şerif’in² gözlemleri, Anadolu’nun o günkü toplumsal, siyasî ve iktisadî durumu hakkında oldukça önemli bilgiler içermektedir. Dönemin Tanin gazetesi sahibi ve II. Meşrutiyet basınının önde gelen İttihatçı kalemlerinden

1 İngiltere’nin köklü, Avrupa’nın ise en prestijli gazetelerinden Daily Telegraph’ın savaş muhabiri Ellis Ashmead Bartlett, İstanbul’a ulaştığında Pera Palas’ta çeşitli ülkelerin savaş muhabirlerinden oluşan 35 kişilik bir ekiple karşılaşmıştır b kz. E. Ashmead Bartlett, *With The Turks in Thrace*, London 1913, s. 59-60. Le Matin gazetesinin İstanbul muhabiri olarak görevde bulunan Stephane Lauzanne ise bu sayıyı 30’a yakın olarak aktarmaktadır b kz. Stephane Lauzanne, *Hastanın Başucunda Kırk Gün*, çev. Murat Çulcu, Kastaş Yayınları, İstanbul 1990, s. 19. İngiliz muhabir H. C. Seppings-Wright ise savaşı takip etmek için İstanbul’da bulunan muhabirlerin sayısını ifade ederken “ordu” tabirini kullanmayı tercih etmiştir b kz. H.C. Seppings-Wright, *Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında hilal altında iki yıl*, çev. Derin Türkömer, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013, s. 143, 151. Tatar gazeteci Fatih Kerimi’nin bu bağlamda verdiği sayı ise bir hayli ilginçtir. Ona göre, Balkan Savaşı’nı takip edebilmek için bölgede farklı ülkelerden tam 1.222 gazeteci bulunmaktaydı. Bununla birlikte uzun uğraşlarının ardından 21 Kasım 1912 günü İstanbul Sirkeci Tren Gari’nden hareketle saat 14:00’de Osmanlı Ordu Karargahı’na varan Fatih Kerimi, burada karşılaştığı binbaşidan, ordunun arasında bugüne kadar “yüzden fazla” gazete muhabirinin bulunduğunu fakat aralarında bir tane olsun Müslüman muhabirin yer almadığını öğrenmiştir b kz. Fatih Kerimi, İstanbul Mektupları, çev. Fazıl Gökçek, Çağrı Yayınları, İstanbul 2001, s. 34, 52-57. Savaşı Bulgaristan Ordusu içerisinde The Times muhabiri olarak takip eden Reginald Rankin, 1914 yılında yayınladığı günlükte, savaş muhabirlerinin sayısının 70-80 civarında olduğunu belirtmektedir b kz. Reginald Rankin, *The Inner History of The Balkan War*, Constable and Company Ltd., London 1914, s. 97. Bununla birlikte Bulgaristan Ordusu’nda görevli olan muhabir sayısının 150 civarında olduğunu belirten kaynaklar da mevcuttur b kz. Eugene Michail, *The British and the Balkans: Forming Images of Foreign Lands 1900-1950*, London 2011, s. 16. Son olarak Le Petit Journal’de kaleme alınan bir makaleye göre savaş başladığı sırada bölgede yaklaşık olarak 200 ile 300 arasında muhabir bulunmaktaydı b kz. Ernest Laut, “Correspondants de guerre”, *Le Petit Journal*, No: 1146, 3 Kasım 1912, s. 346.

2 Ahmed Şerif’in hayatı hakkındaki bilgilerin neredeyse tamamına yakını, mesleki kariyeri ile ilgilidir. Ahmed Şerif’in doğum yeri, doğum tarihi ve eğitimi hakkında Sina Akşin tarafından ileri sürülen tahminler için b kz. Ahmed Şerif, *Anadolu’da Tanin*, C. 1, Haz. Mehmed Çetin Börekçi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. XIII.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın isteği üzerine bu uzun soluklu seyahati gerçekleştiren Ahmed Şerif, bulunduğu şehirlerdeki gözlemlerini mektuplara dökerek gazetesine ilemiş ve bu mektuplar "Anadolu'da Tanin" başlığı altında tefrika olarak yayınlanmıştır. Öte taraftan Ahmed Şerif'in bu seyahati sırasında kaleme aldığı mektuplar, kimliğinin en önemli parçası haline gelmiş olacak ki mezar taşında dahi "Anadolu'da Tanin" ibaresi bulunmaktadır. Ahmed Şerif'in yaklaşık 5 yıl süren bu seyahati, aslına bakılırsa 19. yüzyılın ortalarından itibaren Batılı seyyahların büyük bir ilgi göstererek kat ettiği güzergâhlardan çok da farklı değildi³. Fakat Ahmed Şerif'in "bu toprakların çocuğu" olması, seyahati sırasında gördüklerini çok daha iyi anlamasına ve anlamlandırmasına imkân tanımıştır. Nitekim kendisinin ifadelerine bakılacak olursa bu seyahatinin en önemli amacı, "bir takım hayali ve kulaktan dolma bilgilerle Anadolu ufuklarını istila eden kalın ve sık perdeyi yırtarak İstanbul'a "işte gerçek" demek ve bu konuda elinden geldiği kadar çalışmak"tır⁴. Gerek zamanının fenomeni gerekse dönemi konu edinen birçok çalışmanın referans kaynaklarından biri olduğu göz önüne alınırsa Ahmed Şerif'in Anadolu'da Tanin için kat ettiği yolların ve harcadığı yılların boşa gitmediği söylenebilir. Öte yandan Ahmed Şerif, bu seyyahlık yıllarında kısa süreli de olsa bambaşka bir meslekî tecrübe daha deneyimlemiştir. Nitekim 1912'nin Ekim ayında başlayan Balkan Savaşı, kendi kariyerinde yeni bir sayfanın açılmasına neden olmuştur.

Titiz ve uzun bir mesai sonucunda Anadolu'da Tanin'i 1977 yılında yayın hayatına kazandıran ve söz konusu eserin 1910 yılı baskısındaki eksikleri tespit ederek kusursuz bir katalog taraması ile bu çalışmaya nokta koyan M. Çetin Börekçi, eser ve yazarı hakkında birçok tespit ileri sürmektedir. Börekçi'nin bu tespitleri arasında ilgi çekici olanlardan biri de Ahmed Şerif'in seyyahlık yılları sırasında sadece gezi notları değil farklı yazılar da kaleme aldığıdır. Bu doğrultuda kendisinin bir "Harf Muharriri" sıfatıyla Balkan Savaşları'na katıldığını ve savaş hakkında birkaç yazı kaleme aldığını ifade eden Börekçi, bu yazıları çalışmasına dâhil etmemiştir⁵. Börekçi bu bağlamda her ne kadar, Ahmed Şerif'in asıl önemini yapmış olduğu geziler ve bu gezileri konu edinen yazılar olduğunu ifade etse de söz konusu eserin önemli bir kısmı, kendisinin 1911 yılında gerçekleştirdiği Trablus seyahati sırasında bölgede meydana gelen savaşa dair gözlemlerini içermektedir⁶.

3 19. yüzyılda başta misyonerlik faaliyetleri ve hammadde arayışları olmak üzere birçok Batılı seyyahın yolu Anadolu'dan geçmiştir. Konsololar, askerler ve siyasi görevlilerin yanı sıra doğa bilimciler, tarihçiler, arkeologlar, coğrafyacılar ve jeologlar gibi oldukça geniş bir meslek grubu tarafından gerçekleştirilen bu geziler ve kaleme alınan seyahatnameler Anadolu'nun "o gününe" dair önemli bir ışık tutmaktadır. Seyyahların kaleme aldığı seyahatnameler üzerinden belirli bir bölgenin günlük, sosyal ve ekonomik hayatı, iktisadi yapısı, kültürel özellikleri, idari teşkilatlanması, dini ve etnik dağılımı üzerine birçok çalışma kaleme alınmış ve geniş bir "seyahatname literatürü" meydana gelmiştir. Bu çerçevede külliyatlı bir çalışma için bkz. *Geçmişten Günümüze Seyahat Edebiyatı, Elginkan Vakfı 4. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı Bildirileri 24-25-26 Nisan 2019*, yay. haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2019.

4 Ahmed Şerif, *a.g.e.*, s. 56.

5 Hal böyle olsa da Ahmed Şerif'in 7 Ağustos 1927 tarihindeki vefatının ardından, Son Saat gazetesinde yayınlanan bir taziye yazısında, kendisinin Balkan Savaşları başlamadan Tanin'den ayrıldığı belirtilmiştir bkz. Ahmed Şerif, *a.g.e.*, s. XXI. Ercimet Sariay da kaleme aldığı bir çalışmada her ne kadar referans göstermemiş olsa da Börekçi tarafından kaleme alınan önsöz yazısındaki bu bilgileri es geçerek birkaç sayfa ilerideki gazete haberine atıfla hatalı bir bilgi paylaşımında bulunmuştur bkz. Ercimet Sariay, "Tanin Gazetesi Muhabiri Ahmet Şerif Bey'in Osmanlı Mahkemelerine Dair Gözlemleri (1909-1913)", *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 3, S. 2, Y. 2019, s. 280. (279-297).

6 Ahmet Şerif, *Arnavudluk'da, Sûriye'de, Trablusgarb'de Tanin*, C. II, Haz. Mehmed Çetin Börekçi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 241-286.

Yüksek tirajlı İstanbul gazeteleri, Balkan Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre önce birçok Avrupa ve Balkan ülkesinin başkentleri ile birlikte savaşın meydana geldiği çeşitli cephelere muhabirler görevlendirmiştir. Alemdar gazetesi meydana gelen gelişmeleri çok daha yakından takip edebilmek için savaş öncesinde yazı heyetini bir hayli genişletirken⁷ Sabah gazetesi ise Viyana, Selânik, Kosova, Karadağ ve Edirne şehirlerinde görevlendirdiği muhabirlerle savaşın gidişatı hakkında en güvenilir haberleri, en hızlı şekilde kamuoyuna ulaştırabilmeyi hedeflemiştir⁸. Bir diğer başkent gazetesi İkdâm da Edirne'de görevlendirdiği Yusuf Kenan Bey ile savaşın şehirdeki seyrini an be an takip etmeye çalışmıştır⁹. Tanin gazetesi de aynı amaç doğrultusunda Ahmed Şerif'i "*Edirne dâr-ül harbinde harekât-ı harbiyeyi takibe memur muhabir-i harb*" olarak görevlendirmiştir¹⁰. Öte yandan Balkan Savaşı'nın Trakya Bölgesi'nde ve özellikle Kırklareli civarında yoğunluk kazanmasıyla birlikte Tanin gazetesi bu şehre de hususi bir muhabir tayin etmiştir¹¹. Dolayısıyla Ahmed Şerif'in kariyerindeki bu yeni tecrübe yani Edirne kuşatmasını bir savaş muhabiri olarak takip etmesi kendisinin bu deneyimini ayrıcalıklı kılmamaktadır¹². Kaldı ki şehirde bulunan Fransız Gustave Cirilli'nin Matin gazetesi ile Reuter Haber Ajansı'na savaş hakkında haber servis ettiği göz önüne alınırsa Edirne'nin bu tarihlerde yerli ve yabancı birçok muhabire ev sahipliği yaptığı anlaşılmaktadır¹³. Fakat Ahmed Şerif'in aynı zamanda bir seyyah

7 "Kâri'lerimize", *Alemdar*, No. 64-148, 15 Ekim 1912, s. 1.

8 "Sabah'ın Muharebeye Mahsus Teşkilât-ı İhbariyesi", *Sabah*, No. 8294, 22 Teşrin-i evvel 1912, s. 1.

9 Yusuf Kenan Bey'in, Edirne kuşatması sırasındaki faaliyetleri için bkz. Hakan Şallı, "Yarım Kalan Bir günlüğü Tamamlamak. İkdâm Gazetesi Harp Muhabiri Yusuf Kenan Bey'in Edirne Kuşatması Tefrikaları", *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. II, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, s. 173-220.

10 "Balkanlar Muharebesi. Edirne Etrafında Muhaberât-Bulgaristan", *Senin*, No. 1480-51, 24 Ekim 1912, s. 1.

11 Tanin gazetesi, Ahmed Şerif'ten gelen telgrafların sadece Edirne'de yaşanan gelişmeleri konu edinmesi nedeniyle sahadaki muhabir kadrosunu genişletme kararı almıştır. Bu kapsamda 24 Ekim 1912 tarihinde Kırklareli'ye "*Tanın namına harekât-ı harbiyeyi takip etmek için*" Hatib Muhterem Ömer Naci Bey gönderilirken, bir diğer muhabir de Osmanlı Doğu Ordusu hakkındaki gelişmeleri yerinden takip edebilmek için yolculuk hazırlıklarına başlamıştır bkz. "Balkanlar Muharebesi", *Senin*, No. 1481-52, 25 Ekim 1912, s. 1.

12 Balkan Savaşı'nda görevde bulunan savaş muhabirlerinin çalışmaları, literatürde giderek daha görünür bir hale gelmektedir. Yeteri sayıda örnek için bkz. Stephane Lauzanne, *Hastanın Başucunda Kırk Gün*, çev. Murat Çulcu, Kastaş Yayınları, İstanbul 1990; H.C. Seppings-Wright, *Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında hilal altında iki yıl*, çev. Derin Türkömer, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013; Ellis Ashmead Bartlett, *Türklerin Rumeliye Vedası*, çev. Görkem Şengün, H. Büşra Yavuz, İz Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2014; Lionel James, *Türklerin Balkan Hezimetini*, çev. S. Emre Bekman, İz Yayıncılık, İstanbul 2017; Ayşe Kayapınar, "Bulgarca Yazılmış Hatıratın Balkan Savaşları", *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. I, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne 2020, s. 253-254; Nicolas Pitsos, "Fighting Balkan Wars Along The Grands Boulevards. Antagonistic Media Narratives In French Public Space", *100. Yılında Balkan Savaşları (1912-1913) İhtilaflı Duruşlar*, C. 2, Ed. Mustafa Türkeş, TTK Yayınları, Ankara 2014, s. 759-769.

13 Gustave Cirilli, *Edirne Kuşatması Günlüğü (Kuşatma Altındaki Bir Kişinin İntibaları)*, çev. Fazıl Bülent Kocamemi, Ceren Yayıncılık, Edirne 2012. Edirne, savaş sırasında olduğu gibi savaşın ardından da pek çok yerli ve yabancı muhabire ev sahipliği yapmıştır. Edirne'nin Bulgar ordusu tarafından ele geçirilmesinin akabinde şehirde meydana gelen yağma ve katliam gibi olayları yerinde gözlemleyebilmek isteyen muhabirlerin bu yöndeki talepleri, Dâhiliye Nezareti tarafından kabul edilmiş ve kendileri 1913'ün Ağustos ayından itibaren Trakya Bölgesi'nin genelinde incelemelerde bulunmuştur. Türk, İngiliz, Romen, Alman ve Rus gazetesi muhabirlerinin bölgede gerçekleştirdiği incelemeler için bkz. BOA, *DH. MTV.*, 24/93; BOA, *DH. MUI.*, 167/20; BOA, *DH. KMS.*, 2-3/1; BOA, *DH. MTV.*, 24/96; BOA, *DH. MTV.*,

olması, sosyal yönünün oldukça güçlü olmasına ve bulunduğu yerlerde çok hızlı ve güvenilir ilişki ağları tesis etmesine imkân tanımıştır. Hiç şüphesiz Ahmed Şerif'in bu yönü, kendisinin savaş muhabirliği günlerindeki mesaisine de yansımış, kaleme almış olduğu notların benzer metinlere kıyasla çok daha ayrıntılı ve kayda değer bilgiler içermesine zemin hazırlamıştır.

Tanin, savaşın başlamasıyla birlikte kamuoyunu “Balkanlar Muharebesi” başlığı altında hazırladığı yazı dizisiyle Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ olmak üzere dört ayrı kısımda ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmiştir. Bu kapsamda en ayrıntılı haberlere yer verilen Bulgaristan cephesi, gazetenin Edirne muhabiri Ahmed Şerif ve Kırklareli muhabiri tarafından gönderilen telgrafların yanı sıra Avrupa ve Balkan ülkelerinde yayınlanan gazetelerdeki haberlerin iktibas edilmesiyle kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. Belirtmek gerekir ki Tanin, kısa bir süre sonra Yunanistan cephesindeki haberleri de “*Selânik Muhabir-i Mahsusu*”¹⁴ tarafından elde etmiş olsa da söz konusu muhabirin faaliyetleri, Ahmed Şerif ile boy ölçüşebilecek türden değildir.

Ahmed Şerif'in Tanin'e gönderdiği telgraflar göz önüne alındığında kendisinin 22 Ekim 1912 tarihinde Edirne'ye ulaştığı anlaşılmaktadır¹⁵. Ahmed Şerif'in Tanin'e gönderdiği telgraflar hiçbir editöryal müdahaleye maruz kalmadan yayınlanırken, söz konusu telgraflarda yer alan haberler gazete idaresi tarafından konjonktürel bağlamda yorumlanmış ve elde edilen diğer bilgiler ile karşılaştırılarak kamuoyuna ayrıca sunulmuştur. Öte taraftan Ahmed Şerif'in Edirne'de görevde bulunduğu sırada Sabah gazetesi savaş muhabiri Ahmed Rasim ile ortak bir mesai gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır¹⁶. Edirne civarında meydana gelen muharebelere tanıklık eden bu ikili, müttefik Bulgaristan ve Sırbistan ordularının şehri kuşatmasından kısa bir süre önce hattın gerisinde yer alan Babaeski taraflarına doğru çekilmiştir. Dolayısıyla Ahmed Şerif'in Edirne'deki görevi oldukça kısa sürmüştür.

Nitekim Ahmed Şerif'in Tanin'deki ilk telgrafları sadece Edirne ve civarında meydana gelen muharebeler ile gelişmeleri konu edinirken yazı dizisini meydana getiren 5 tefrikanın son ikisi, çok daha geniş kapsamlı olarak Osmanlı Doğu Ordusu hakkında bilgiler içermektedir. Öte taraftan Ahmed Şerif'in Edirne'deki harp muhabirliği görevinin kısa sürmesinin bir diğer nedeni ise Hüseyin Cahit Yalçın'ın bu sırada yayınlamış olduğu siyasî içerikli bir makale nedeniyle gazetenin 9 Kasım 1912 tarihinde kapatılmış olmasıdır¹⁷. Dolayısıyla özelde Edirne kuşatmasını,

38/39, s. 1; “Erkan-ı Matbuat-ı Osmaniye”, *Servet-i Fünûn*, No. 1164, 25 Eylül 1913, s. 468.

14 “Yunanistan Cenûb Dâr-ül Harekâtında”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 1

15 13 Teşrini evvel 328/26 Ekim 1912 tarihli mektubunda şu ifadeleri kullanmıştır; “*Dört beş gündür Edirne’de bulunuyoruz.*” bkz. Ahmed Şerif, “Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu”, *Renin*, No. 1487, 31 Ekim 1912, s. 2.

16 Ahmed Rasim'in bir harp muhabiri olarak Edirne'deki gözlemleri ve Sabah gazetesinde yayınlanan telgrafları için bkz. Ahmed Rasim, “Edirne’de”, *Sabah*, No. 8304, 1 Kasım 1912, s. 1; Ahmed Rasim, “Maraş Mıntıkasından Yeni Bir Huruç”, *Sabah*, No. 8305, 2 Kasım 1912, s. 4.

17 Tanin gazetesi Hüseyin Cahit'in Bulgarların Çatalca'ya kadar ilerlemesi üzerine ordunun başına Mahmut Şevket Paşa'nın getirilmesini öneren bir makale yazması nedeniyle 9 Kasım 1912 tarihinde kapatılmıştır. Cahit Bey her ne kadar ertesi gün gazeteyi yayınlamak istese de kendisine polis tarafından izin verilmemiştir. Gazetesinin kapatılmasını kanunsuzluk olarak yorumlayan Cahit Bey, bu düşüncelerini İstanbul Merkez Komutanı Memduh Paşa'ya ilettiğinde, paşadan “*kanun filan yok, gazetelerin hepsi kapandı, gazete imtiyazları kalktı*” cevabını almıştır. Cahit, yıllar sonra hatıralarını tefrika olarak yayınlarken Tanin gazetesinin kapatılmasını “*hakiki gayz ve intikam*” olarak açıklamıştır bkz. Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1990, s. 90-91; Hüseyin Cahit Yalçın, “Meşrutiyet Hareketleri”, *Fikir Hareketleri*, C. 4, S. 187, İstanbul

genelde ise Trakya Bölgesi'nde gerçekleşen muharebeleri Ahmed Şerif'in gözlemleri aracılığıyla uzun bir süreçte takip edebilmek birçok sebepten dolayı imkânsız bir hale gelmektedir¹⁸. Fakat Ahmed Şerif'in Balkan Savaşı ve Edirne kuşatmasına dair kısa süren bu tanıklığı başta askerî ve sosyal olmak üzere birçok açıdan önemli bilgiler sunmaktadır.

2. İstanbul'dan Hareket, Trakya Kırsalında Uzun Bir Yolculuk ve İlk Gözlemler

Görev yerine ulaşabilmek için İstanbul Sirkeci Tren Garı'ndan harekete geçen Ahmed Şerif, Trakya Bölgesi'ndeki asker sevkiyatının tren seferlerini olumsuz etkilemesi nedeniyle epeyce uzun ve zahmetli bir yolculuğun ardından ilk durağı Uzunköprü'ye ulaşır. "İstanbul'dan ancak 5-6 saatlik olan Uzunköprü'ye pek çok sıkıntılar çekerek 20 saatte" ulaşabilen Ahmed Şerif için üstesinden gelmesi gereken sorunlar henüz yeni başlamıştı. Tren seferlerindeki düzensizlik sebebiyle ilk olarak Uzunköprü istasyonundan Edirne'ye, ikinci bir seçenek olarak da yolu uzatmayı göze alarak Babaeski istikametine geçecek olan bir tren beklemekten başka çaresi olmayan Ahmed Şerif'in bu belirsiz bekleyişi, akşama kadar devam etmiştir. Bu uzun bekleyişin ardından hesapta olmayan bir diğer ihtimalle karşılaşan Ahmed Şerif, Edirne'ye ulaşabilmek adına Selânik'e doğru yol alan bir trene binerek kat etmesi gereken yolun yaklaşık 2 misli kadarını ardında bırakmayı göze alarak Kuleli Burgaz'a geçmiştir. İstasyona indiğinde "geceyi ayak üzerinde" geçiren Ahmed Şerif'in hastalanması ise işin adeta tuzu biberi olmuştur. Yaşadığı tüm bu olumsuzluklara rağmen ertesi sabah Edirne'ye gidecek olan yolcular için hazırlanan bir trene binen Ahmed Şerif, salı günü öğle saatlerinde Edirne'ye ulaşmıştır.

Ahmed Şerif'in yolculuğu, planladığı güzergâhın dışına çıkmış olsa da bu durum ona karşılaştığı olay ve enstantaneleri notlarına eklemesi için bir fırsat sunmuş; kendisi de bu fırsatı oldukça iyi değerlendirmiştir. Trakya kırsalında asker sevkiyatı gerçekleştiren trenlerin haricinde, çoğunluğunu Mustafa Paşa ve Edirne ahalsinin oluşturduğu sivil trenlerle de karşılaşan Ahmed Şerif, bölgedeki asker ve sivil insan hareketliliği hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu uzun ve bir o kadar da zahmetli yolculuğun ardından Edirne'ye ulaşan Ahmed Şerif'in dikkatini çeken ilk şey ise Musevi vatandaşların neredeyse tamamına yakınının şehirden ayrılması olmuştur¹⁹. Edirne'ye

1937, s. 69; "Meşrutiyet Devrine Ait Cavit Bey'in Hatıraları", *Tanin*, S. 4454-160, 10 Şubat 1944 s. 2. Aynı dönemde yayınlanmakta olan *Tasvir-i Efkâr* da benzer şekilde siyasî içerikli makaleler yayınlaması nedeniyle önce tatil edilmiş devamında ise kapatılmıştır bkz: BOA, *DH.SYS.*, 57/43; BOA, *BEO.*, 4134/309976, s. 1.

18 Aslına bakılırsa gazete her ne kadar 9 Kasım 1912 tarihinde Hüseyin Cahit Yalçın'ın yayınladığı makale nedeni ile kapatılmış olsa da *Tanin*'in hükümet aleyhindeki yayınları bu dönemde bir hayli fazladır. Bu nedenle sık sık kapatılma cezası ile karşılaşan *Tanin* idaresi, daha önceden almış olduğu farklı isim imtiyazları ile yayın hayatına devam etmiştir. Balkan Savaşı'nın ilk üç haftalık sürecinde *Tanin* gazetesinin yayın sürecine yakından bakmak bu noktada dikkate değer bilgiler vermektedir. İlk olarak 20 Ekim 1912 tarihinde kapatılan *Tanin* 21-29 Ekim tarihleri arasında *Senin*, 30 Ekim tarihinde *Hak*, 31 Ekim-7 Kasım tarihleri arasında *Renin* ve son olarak 8-9 Kasım tarihlerinde tekrar *Tanin* olarak yayınlanır ve daha sonra gazetenin yayın hayatına tamamıyla son verilir. *Tanin*, 11 Ocak 1913 tarihinde yayın hayatına tekrar dönerek aynı isimle yayınlanmaya devam eder.

19 Edirne kuşatması sırasında günlük tutan bir diğer yazar Fransız Christoff da Yahudilerden oluşan bir taburun daha ilk top sesini duyar duymaz kaçmaya başladıklarını belirtir bkz. R. P. Paul Christoff, *Edirne Kuşatması Günlüğü Kuşatma Altında Yaşayan Birinin Günlük Notları*, çev. ve haz. Yunus Emre Kaleli, DBY Yayınları, İstanbul 2017, s. 54. Ancak belirtmek gerekir ki Edirne'den ayrılanlar sadece Museviler değildir. Özellikle şehrin müreffeh tabakasının kuşatma öncesinde İstanbul ve Dedeoğlu'na doğru göç ettiği bilinirken Ahmed Şerif de ilerleyen günlerde bu göç hareketliliğine şahitlik etmiştir. Öte taraftan Edirne, savaşın hemen başında bir yandan göç verirken diğer yandan da düşman ordusunun önünden

gelir gelmez kamuoyunun genel durumu ve savaşın şehir üzerindeki yansımaları hakkında bilgi edinmek isteyen Ahmed Şerif, henüz kendi gözlemleri haricinde yetkili makamlardan bir malumat alamamıştır. Fakat son birkaç gündür Trakya Bölgesi'nde rotasız seyyah misali dolambaçlı bir güzergâhta ilerleyen Ahmed Şerif'e göre şehir ve civarında "mühim vakaların cereyan ettiği" ortadadır. Öte taraftan Bulgarların çok sayıda kuvvetle Edirne'ye doğru harekete geçtiği de herkesin malumudur²⁰.

Ahmed Şerif'in elde ettiği ilk bilgilere göre, Osmanlı ve Bulgaristan kuvvetleri arasında Mustafa Paşa'da başlayan küçük çaplı çatışmalar daha sonra Kadıköy ile Papas Köy civarına sıçramış, bu çarpışmalar sırasında ele geçirilen Bulgar askerleri de hazırlanan bir trenle esir olarak İstanbul'a sevk edilmiştir. Öte yandan şehirdeki ilk gözlemlerine göre "havadisleri geç alacağını zan eden" Ahmed Şerif, Edirne'deki posta hizmetlerinin oldukça düzensiz olduğunu fark etmiştir. Bir gazeteci olarak şehirde öncelikle posta ve telgraf hizmetlerinin işlerliğini kontrol eden Ahmed Şerif, telgrafhanelerin oldukça yoğun olduğunu, resmî haberleşmenin bile zaman zaman gecikmeye uğradığını hatta resmî telgrafların dahi posta ile iletildiğini aktarmaktadır²¹. Bu sorunun üstesinden gelmeye çalışacağını ifade eden Ahmed Şerif, olası bir telgraf ve mektup gecikmesi yaşanması halinde sebebinin bu olacağını da gazete idaresine peşinen bildirmiştir. Son olarak Edirne'de uzun bir süre kalamayacağını düşünen Ahmed Şerif, Kırklareli taraflarına doğru gitmenin kendisi için çok daha uygun olacağını belirtmektedir²².

3. Kuşatma Öncesindeki Askerî Mücadeleler

Muhtemelen Tanin gazetesinin sahibi Hüseyin Cahit Yalçın tarafından bir savaş muhabiri olarak Edirne'ye görevlendirilen Ahmed Şerif'in ajandasında, böyle bir plan bulunmuyordu. Fakat Yalçın tarafından daha önce Anadolu, Irak ve Suriye'de neler olup bittiğini anlayabilmek ve "memleketin neye ihtiyacı olduğu" sorusunu cevaplayabilmek için görevlendirilen Ahmed Şerif²³, Edirne'de olup bitenleri de pek âlâ analiz edebilirdi. Nitekim geride kalan son 3 yıl içerisindeki uzun soluklu seyahatleri sırasında kaleme aldığı mektuplarla isminden söz ettirmeyi başaran Ahmed Şerif'in savaş gözlemleri, Tanin'i dönemin diğer gazetelerinden bir adım ileriye taşıyabilir, kamuoyunun gazeteye ilgi göstermesinde etkili olabilirdi. Kaldı ki birçok gazetenin cepheye muhabir gönderdiği bu sıralarda Ahmed Şerif, sahip olduğu tecrübeyle bu iş için adeta biçilmiş

kaçan halkın yoğun göçüne maruz kalmıştır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 50.

- 20 Edirne'yi 120.000 Bulgar ve 47.860 Sırp olmak üzere toplam 167.860 kişilik bir müttefik ordusu kuşatmıştır. Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. İlker Alp, *Edirne'de Balkan Savaşı Anıt ve Şehitlikleri*, Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları, Edirne 2020, s. 6-7.
- 21 Edirne Askerî İdadi Mektebi talebelerinden Yüzbaşı Naci Efendi de 22 Ekim 1912 tarihinde Dedeoğaç ve İstanbul postalarının ertelendiğini belirtmektedir bkz. Yüzbaşı Naci Efendi, *Balkan Savaşları'nda Edirne Kuşatması'na Ait Harp Ceridesi*, çev. Hülya Toker, Alfa Yayınları, İstanbul 2012, s. 18. Mehmet Şükrü Paşa da Edirne ile İstanbul arasındaki iletişimin zaman zaman kesildiğini bildirmektedir bkz. "Şükrü Paşa İle Mülakat", *Tanin*, No. 1578, 22 Nisan 1913, s. 3-4. Öte yandan kuşatma sırasında telsiz ve telgraf haricinde telefon aracılığıyla da irtibat kurulmaya çalışıldığı fakat bu girişimlerin de istenilen sonucu vermediği anlaşılmaktadır bkz. BOA, *BEO*, 4112/308348.
- 22 Ahmed Şerif, "Edirne'de", *Senin*, No. 1482-53, 26 Ekim 1912, s. 1.
- 23 Ahmed Şerif, *a.g.e.*, s. 1.

bir kaftandı²⁴. Nitekim Ahmed Şerif'in Edirne'den Tanin'e gönderdiği telgraflara bakılacak olursa kendisinin meslekî tecrübesine dair emareler açık bir şekilde görülmektedir.

Şehirdeki ilk işi bir otele yerleşmek olan Ahmed Şerif her ne kadar otelin ismini ve konumunu belirtmese de notlarına bakılacak olursa “*henüz otelden çarşıya çıktığında...*”²⁵ şehrin kalabalığına karışmakta ve muhtemelen merkezi bir noktada konaklamaktaydı. Gönderdiği telgraflar kendisinin Edirne'de olup biteni oldukça yakından takip ettiğini ve duyduğu her şeyi bir gazeteci titizliği ile teyit etmeye çalıştığını göstermektedir. Nitekim o, elde ettiği her malumatı ve kulağına çalınan söylentileri şehrin idarî ve askerî yetkilileri ile kısa sürede kurduğu ilişkiler aracılığıyla doğrulamaya çalışmıştır. Öyle ki Tanin'e gönderdiği telgraflarda yer alan haberlerin önemli bir kısmı “*burada temas ettiğim menabii resmîye...*”²⁶ ifadeleri eşliğinde aktarılmaktadır. Ahmed Şerif bir yandan Edirne'de olup bitenleri yakından takip etmeye çalışırken, diğer yandan şehre gelen İstanbul gazetelerinde yer alan haberleri de kılı kırk yararcasına incelemektedir. Ahmed Şerif bu gazetelerde özellikle Edirne hakkındaki haberler üzerinde dururken kimi yazıların inanılır gibi olmadığını ifade etmektedir. Ahmed Şerif “*bugünlerde*” Edirne'de bulunan bazı aceleci muhabirlerin şehir hakkında yayınladıkları haberleri²⁷ “*hiç tahkik etmeksizin öteden beriden aldıkları kahve havadisleri*” olarak değerlendirmekte ve meslektaşlarını eleştirmektedir. Ahmed Şerif'in inanmakta güçlük çektiği söz konusu havadisler genellikle “*büyük büyük muzafferiyet haberlerini ihtiva*” etmektedir. Oysa kendisinin elde ettiği bilgilere göre galibiyet haberleri bir yana “*henüz düne kadar*” iki tarafın öncü kuvvetleri arasındaki çarpışmalar dahi devam etmekteydi²⁸. Ona göre böyle bir zamanda “*büyük büyük muzafferiyetlere inanmak pek beyhudedir.*” Bu haberlere karşı eleştirel bir tutum sergileyen

-
- 24 Servet-i Fünûn dergisi Balkan Savaşı'nda Osmanlı Doğu Ordusu içerisinde görevde bulunan savaş muhabirlerine yer verdiği bir makalede bu mesleğin gereklilik ve zorluklarına şu ifadelerle değinmiştir; “*Arzın herhangi bir noktasında bir harb görülür görülmez hemen herkeste malumat almak, harekât-ı askeriyeyi tafsilatlı bir şekilde takip edebilmek, mühasaralarda ve muhabereelerde hazır bulunmak için şedid bir duygu belirir. Bu meraklarını teskin etmek için derhal harekete geçen bu kişilerin bir havadisi ne güçlükler ile elde ettiğini, okuyucular akıllarına dahi getirmez. Meselâ savaş sırasında en muvafık mevkiye ulaşabilmek için sergilenen maharetler, atlatılan tehlikeler ve sonrasında toplanılan bilgilerin sansür kurulundan geçirilerek gazete idarehanesine gönderilmesi için ne işgüzarlıklar lâzımdır? ... Soğuğa, yağmura maruz kalırlar ve insanı harab eden yorgunluklara tahammülle gecelerini ya kırlarda ya da izbeliklerde geçirirlerken gündüzleri ise ekseriyetle aç ve bilaç kalırlar... ve böyle bir işte muvaffak olmak için sabır, tahammül, faaliyet, hile, cesaret ve kuvvetli bir sıhhat lazımdır.*” bkz. “*Ateş Altında Gazete Muhabirliği*”, *Servet-i Fünûn*, No. 1132, 14 Şubat 1913, s. 315-321.
- 25 Ahmed Şerif, “*Muhabir-i Mahsusumuzun İkinci Mektubu*”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.
- 26 Ahmed Şerif, “*Şark Ordusu-Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu*”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.
- 27 Ahmed Şerif'in kast ettiği muhabirler bu sırada Edirne'de görevde bulunan İkdam gazetesi harp muhabiri Yusuf Kenan ile Sabah gazetesi harp muhabiri Hüseyin Nazmi Bey olabilir. Söz konusu ikilinin faaliyetleri hakkında bkz. Hakan Şallı, *a.g.m.*, s. 173-220. Nazmi Bey'in Edirne kuşatması sırasında Sabah gazetesine gönderdiği telgraflardan bir kaçı için bkz. Nazmi, “*Edirne Civarında Bir Muharebe*”, *Sabah*, No. 8303, s. 4; Nazmi, “*Koyunlu Müsademesi*”, *Sabah*, No. 8313, 10 Kasım 1912, s. 4.
- 28 Edirne kuşatması sırasında Gümölcine Redif Taburu'nda görevde bulunan Raif Necdet (Kestelli) de hem mektup yazmak hem de İstanbul'dan gelen gazeteleri okuyabilmek için fırsat buldukça şehir merkezine gitmektedir. Raif Necdet, 22 Ekim 1912 tarihinde okuduğu İstanbul gazetelerinde baştan sona “*coşku, heyecan, vatanseverlik ve cengâverlik duygularını okşayan makale ve şiirler*” olduğunu belirtmektedir. Öte yandan Osmanlı ordusunun çeşitli mevkiilerden taarruza geçtiği hatta bazı noktalarda zaferler kazanarak sınırı aştığına dair haberler de yer almaktaydı. Raif Necdet bu haberlere şüpheyle yaklaşıldığını belirtse de söz konusu haberlerin bir ümit ve sevinç kaynağı olduğunu da notlarına eklemiştir bkz. Raif Necdet, *Ufûl-Batış*, yay. haz. Esra Keskinlikç, Bensenö Yayınları, İstanbul 2002, s. 32, 42.

Ahmed Şerif “*pek yakın olan bu muzafferiyete daha şimdiden inanmanın katiyen doğru olmadığını*” elirtirken, toplumun bu farkındalıkta olmasını tavsiye etmeyi de ihmal etmez.

Ahmed Şerif, savaş muhabiri olarak ilk notlarını 23 Ekim 1912 tarihinde saat 13.50’de kaleme almaya başlamıştır. Gazete direktörü de Ahmed Şerif’ ten gelen bu telgrafi hemen yayına hazırlayarak ertesi gün okuyucuları ile buluşturmuştur. Ahmed Şerif, sözlerine şehir civarındaki öncü kuvvetler arasında birkaç gündür “şurada burada” meydana gelen çarpışmaların, dün akşamdan itibaren iki taraf kuvvetlerinin büyük bir katılımıyla devam ettiğini belirterek başlamaktadır. Muharebeler şimdilik Tunca Nehri’nin doğusu ile Kırklareli-Edirne arasındaki hat üzerinde gerçekleşmektedir ve düşman kuvvetleri sayıca fazla olmasına rağmen Edirne Kolordusu tarafından Bulgaristan sınırının 9-10 kilometre kadar içerisine püskürtülmüştür. Söz konusu hat üzerindeki muharebelerin “şimdilik” kesintiye uğradığını belirten Ahmed Şerif, küçük çaplı çatışmaların ise devam ettiğini aktarmaktadır. Fakat tahminlerine göre bu muharebe ve çatışmalar kısa süre içerisinde iki tarafın tüm kuvvetlerinin katılımıyla çok daha büyük bir alanda meydana gelecek ve her iki taraf da ağır kayıplar verecektir. Kendisi her ne kadar elde ettiği resmî bilgiler ve kişisel gözlemlerine dayalı argümanlarla bazı tahminlerde bulunsa da verilecek zayıyata dair “*kati bir rakam*” ileri sürmenin doğru olmayacağını ifade etmektedir. Bununla birlikte müttefik ordunun geri çekilmemek için Edirne önlerinde gerçekleştirdiği tahkimat göz önüne alındığında düşman kuvvetlerinin Osmanlı ordusuna göre çok daha fazla kayıp vereceği düşünülmekteydi. Öte taraftan her geçen an, iki taraf kuvvetlerinin de aynı hatlar üzerinde birbirlerine oldukça yaklaştığı bilgisine ulaşan Ahmed Şerif, bu durumu “*muharebe esnasında bazı noktalarda tarafeyn adeta kucak kucağa dövüşmüştür*” ifadeleriyle açıklamaktadır. Telgrafta son olarak bazı düşman esirlerinin ele geçirildiği fakat sayısı hakkında “*henüz malumat gelmedi*”ği bildirilmektedir²⁹.

Ahmed Şerif’i “*Muhabir-i Harbimiz*” olarak tanıtan Tanin, kendisinden 24 Ekim 1912 tarihinde gelen telgrafi da derhal yayına hazırlamış ve gazetenin takip eden nüshasında yayınlamıştır. Ahmed Şerif’in bu telgrafi da ekseriyetle şehir civarında meydana gelen askerî mücadeleleri konu edinmektedir. Kendisinin elde ettiği bilgilere göre; Osmanlı Doğu Ordusu, genel olarak cephedeki mevkiini korumakla birlikte bazı bölüklerin geri çekilmiş olması nedeniyle “*Bulgarlar bu gece sabaha kadar Maraş istihkâmlarına taarruzda bulunmuştur.*” Bunun üzerine Maraş istihkâmlarından karşılık verilmiş ve “*düşman üzerine gülle yağmıştır.*” Düşmanın bu gülle yağmuru karşısında önemli bir zayıyat verdiği tahmin edilirken “*henüz*” kesin bir bilgi elde edilememiştir. Öte yandan askerî yetkililerden alınan bilgiye göre hücum eden düşman kuvvetinin 6 ile 8 tabur arasında olduğu fakat asıl kuvvetlerin geri hatlarda bulunduğu ihtimali üzerinde durulmaktadır.

24 Ekim 1912 günü, Maraş istihkâmlarında yaşanan hareketlilik hız kesmeden gece yarısına kadar sürmüş ve Ahmed Şerif geç saatlere kadar notlarını tutmaya devam etmiştir. Buna göre gece yarısı üzerine atılan toplardan geri çekilmiş olduğu sabahın erken saatlerinde anlaşılan düşman, gün içerisinde Maraş istihkâmlarına tekrar taarruz etmiştir. Ancak “*topçu ve piyade birliklerimizin*” Bulgarlara karşılık vermesi neticesinde düşman birlikleri büyük bir kayıp vererek geri çekilmiştir. Bu çarpışmalar sırasında “*bizim taraftan*” bir zabıt şehit olurken üç asker de yaralanmıştır. Öte taraftan gece gerçekleşen mücadelelerde “*bizim*” hiçbir zayıyatımız yokken yapılan incelemeler,

29 Ahmed Şerif, “Balkanlar Muharebesi. Edirne Etrafında Muhaberat-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1480-51, 24 Ekim 1912, s. 1.

Bulgarların burada da önemli kayıplar verdiğini göstermiştir. Fakat düşman birlikleri ilk geri çekilmenin ardından tekrar aynı bölge üzerine yoğunlaşmış ve “*bu noktaya hücumda ısrar etmiştir.*” Ahmed Şerif, bugün hakkındaki sözlerini “*şu dakikada*” dahi Maraş istihkâmlarından top seslerini işittiğini ifade ederek tamamlamıştır³⁰.

Anlaşılan o ki Ahmed Şerif, Edirne’ye gelir gelmez fark ettiği iletişim sorununun üstesinden bir şekilde gelebilmişti. Nitekim kendisi 23 ve 24 Ekim günü olduğu gibi 25 Ekim’de de gazetesine bir telgraf göndermeyi başarabilmişti. Ahmed Şerif Edirne’de bulunduğu ilk 3 gün içerisinde bir yandan resmî makamlarla temaslar kurmaya çalışırken diğer yandan kamuoyunun nabzını tutmayı da ihmal etmemişti. Bununla birlikte Ahmed Şerif’in 25 Ekim saat 15.00’de kaleme almaya başladığı notlarda da yine askerî mücadeleler ön planda yer almaktaydı. “*Dün*” herhangi bir mücadelenin meydana gelmediğini ifade eden Ahmed Şerif, bu noktadan hareketle “*düşmanın pek ziyade yorulduğunu*” tahmin etmektedir³¹. Öte yandan geride kalan mücadelelerde Doğu ve Batı istihkâmlarının önünde “*binlerce düşman naaşı*”nın görülmüş olması, Bulgar kuvvetlerinin ağır bir zayiata uğramış olabileceğine dair hâkim olan düşünceleri de haklı çıkarmıştır. Fakat askerî yetkililer ya “*düşmanın Edirne’yi muhasara etmek hevesine düşmüş*” olduğunu ya da “*kendisini müdafaa edebilmek*” için şehrin güney ve güneydoğu taraflarında tahkimatta bulunduğunu düşünmekteydi. Bununla birlikte Edirne’nin muhasara edilme ihtimali karşısında “*ahali kısmen Dedeâğaç’a kısmen de İstanbul’a doğru*” çekilmeye başlamıştı. Ahmed Şerif, bugüne kadar meydana gelen mücadelelerde 100 askerimizin hafif şekilde yaralandığını ve kendilerinin Hilal-i Ahmer Hastahanesi’nde tedavi altına alındığı bilgisini de notlarına eklemiştir³². Öte taraftan Edirne Mürrettep Kolordusu’nun şehre girmeye başladığını ifade eden Ahmed Şerif, bir tren bulabilmesi halinde Babaeski’ye gideceğini bildirerek telgrafını sonlandırmıştır³³.

3. Edirne Kamuoyundaki Şayialar ve Gerçekler

Ahmed Şerif, 25 Ekim 1912 tarihinde kaleme aldığı ikinci telgrafında “*memleketin en garip taraflarından olan*” bir mesele üzerine bahis açarak şehirde “*her gün bin türlü şayanın*” dolaştığına değinmiştir. Özellikle savaş gibi hassas durumlarda kamuoyunda büyük bir heyecana sebep olan bu rivayetlerin ayyuka çıktığını ve kimi zaman da toplumu oldukça olumsuz etkilediğini ifade eden Ahmed Şerif, şehirde ağızdan ağıza dolaşan rivayetleri “*sanki memleketin her köşesinde yüzlerce havadis fabrikaları vardır*” ifadeleri ile açıklamaktadır³⁴. Ahmed Şerif böyle bir rivayetin “*dün*”

30 Ahmed Şerif, “Balkanlar Muharebesi. Kumanova Muzafferiyeti-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1481-52, 25 Ekim 1912, s. 1.

31 Ancak Bulgar ordusu 25 Ekim 1912 tarihinde Edirne’nin güneyinde yer alan demiryolu hattını geçerek şehrin İstanbul ile olan irtibatını kesmeye çalışmış, herhangi bir mücadelenin yaşanmadığı bugün düşmanın yorulduğuna delalet olarak yorumlanmıştır bkz. Richard C. Hall, *Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı’nın Provası*, çev. M. Tanju Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2003, s. 54.

32 Oysa kale komuta merkezinde yer alan Kâzım Karabekir 22 ve 23 Ekim günlerinde meydana gelen muharebelerde 211 yaralının olduğunu belirtirken şehit ve kayıplar ile birlikte zayıfatın 1000’e yakın olduğunu ifade etmektedir bkz. Kâzım Karabekir, *Edirne Hatıraları*, yay. haz. Ziver Öktem, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, s. 67.

33 Ahmed Şerif, “Balkanlar Muharebesi. Devre-i İntizar-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1482-53, 26 Ekim 1912, s. 1.

34 I. Dünya Savaşı’nda Çanakkale Muharebeleri’nde görevde bulunan Liman von Sanders’in de aynı durumdan yakınması, savaş gibi kriz anlarında bu söylentilerin eksik olmadığını göstermektedir “... yalan haberler adeta bir dağın tepesinden kopan çığ gibi ağızdan ağza geçerken büyür gider.” bkz. Liman von Sanders, *Türkiye’de Beş Sene*, haz. Muzaffer Albayrak, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2006, s. 35.

tüm şehirde kulaktan kulağa yayıldığına şahit olmuştur. Ahmed Şerif henüz otelden çarşıya çıkar çıkmaz karşılaştığı herkesin meraklı bakışlar ve “*dikilmiş kulaklarla*” birbirine heyecanla bir şeyler fısıldadığını fark etmiştir. Şehrin tüm caddelerinde deveren eden bu şayia, kısa süre içerisinde kendi kulağına kadar gelmiştir. Rivayetlere göre Bulgar ordusu Kırklareli’ye girmiş ve şehir tamamen sükût etmişti³⁵. Ne var ki sadece bununla sınırlı olmayan rivayet, bir hayli tafsilata sahipti. Buna göre Kırklareli Kolordusu düşmanla muharebeye girmiş fakat Vize’de bulunan bir taburun ricat etmesi üzerine kolordunun bütünlüğü bozulmuş, manevî kuvveti kırılmış ve böylece “*hezimet*” başlamıştı. Öte yandan bu rivayeti ileri sürenler, söz konusu havadislere o kadar çok itimat ediyordu ki Ahmed Şerif, bu söylentiler karşısında heyecanlanmamanın mümkün olmadığını ifade etmektedir. Her zaman olduğu gibi bu söylentiler karşısında da gazetecilik refleksi göstermeyi ihmal etmeyen Ahmed Şerif, tüm şehri etkisi altına alan bu söylentileri yetkili makamlardan doğrulamaya çalışmıştır. Kendisi bu konu hakkında gerçekleştirdiği incelemeler neticesinde, Kırklareli mıntıkasında bazı çarpışmaların meydana geldiği bilgisine ulaşırken “*oraya giden kumandanın, emniyet vaziyeti alındığını*” bildiren bir telgraf göndermesiyle işin aslının anlaşıldığını ifade etmektedir.

Öte taraftan Ahmed Şerif’in aynı askerî kaynaktan elde ettiği bir diğer bilgi ise Osmanlı Doğu Ordusu’nun genel durumunun oldukça iyi olduğu yönündeydi. Ne var ki bu bilgiyi de bir başka kaynaktan teyit etmek isteyen Ahmed Şerif, aynı konu hakkında “*Hükümet-i Mülkiye nezdinde*” gerçekleştirdiği tahkikattan da benzer bir cevap almıştır. Bildirildiğine göre Kırklareli’deki kumandan tarafından gönderilen telgrafta yer alan ifadeler de “*bu hususta bizi lâzım geldiği kadar temin ve tenvir etmektedir.*” Ahmed Şerif elde ettiği bu bilgilerden hareketle bölgede meydana gelen mücadelelerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi halinde “*düşmanın bir meydan muharebesi neticesinde felâkete uğramasının*” oldukça yakın olduğunu düşünmektedir³⁶. Bununla birlikte bölgede bulunan Dördüncü Kolordu, gerçekleştirdiği ileri bir harekât ile düşman karşısında oldukça avantajlı bir konuma geçmiştir. Diğer kolorduların da bu harekâta katılmasıyla birlikte “*düşmanın bir kavis daire içine sıkışmak üzere*” olduğunu ifade eden Ahmed Şerif, Osmanlı Doğu Ordusu’nun “*ufak tefek, ehemmiyetli ehemmiyetsiz muharebeler*” ile düşmanla sürekli olarak temas halinde olduğunu bildirmektedir³⁷. Bu mücadelelerin “*tafsilatını henüz almaya muvaffak*”

35 Edirne’de aynı günlerde bir günlük kaleme alan Fransız Gustave Cirilli de söz konusu bu söylentilerin kulağına kadar ulaştığını notlarına eklemiştir bkz. Gustave Cirilli, *a.g.e.*, s. 42-43.

36 Ancak Ahmed Şerif bu noktada büyük bir yanılgı içerisindedir. I. Balkan Savaşı’nın henüz başında, 24 Ekim 1912 tarihinde Kırklareli’nin kaybedilmesiyle birlikte Osmanlı Doğu Ordusu’nun askerî organizasyonu tamamıyla bozulmuştur. Elde ettikleri bu galibiyet ise Bulgar ordusunun daha çok Edirne ve Çatalca hattına yoğunlaşmasına imkân tanımıştır. Öte taraftan bu mağlubiyet bir infial meydana getirmemesi için kamuoyundan gizlenmiş hatta 29 Ekim 1912 tarihinde yayınlanan resmi bir bildiriye Kırklareli’de meydana gelen muharebelerde düşmanın büyük kayıplar verdiği ifade edilmiştir. Ancak Raif Necdet bu haberlerin asker ve toplumun manevî gücünü arttırmak için yapıldığının farkındadır bkz. Raif Necdet, *a.g.e.*, s. 47. Teğmen Hüseyin Cemal ise 9 Şubat 1913 tarihine gelindiğinde ahali arasında Osmanlı ordusunun Kırklareli’ye yaklaştığına dair bir inancın olduğunu belirtmektedir. Cemal “*onlara böyle bir şey yoktur*” demenin “*bu zavallıların ümidini kırmak*” olacağını ifade ederek bu havadislerin hakikat olduğunu onayladıklarını belirtmektedir bkz. Hüseyin Cemâl, *Yeni Harb Başımıza Tekrar Gelenler, Edirne Harbi, Muhasarası, Esâret ve Esbâb-ı Felâket*, yay. haz. Aziz Korkmaz, TTK Yayınları, Ankara 2014, s. 134.

37 Osmanlı Doğu Ordusu içerisinde görevde bulunmuş olan müttefik Alman Subayı Gustav von Hochwächter de kaleme aldığı günlüğünde aynı askerî plandan söz etmektedir bkz: Gustav von Hochwächter, *balkan savaşı günlüğü “Türklerle Cephede”*, çev. Sumru Toydemir, , 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2015, s. 35.

olamayan gazeteci, mücadelenin kesin sonucu için “birkaç gün daha sabretmek zaruridir.” ifadelerini kullanarak notlarını sonlandırmıştır³⁸.

4. Edirne Kamuoyunda Yankılanan Kahramanlık Hikâyeleri

Ahmed Şerif'in edindiği bilgiler arasında “askerimizin hamaset ve celadetinden, düşmanla nasıl top oynar gibi oynadıklarından numune olan bazı vakalar” da mevcuttur. Söz konusu vakalardan birine değinen Ahmed Şerif, olayın ayrıntısını ise şu şekilde aktarmaktadır. Hafif süvari alayından 1 başçavuş ile 2 asker, geçen pazartesi günü saat 17.00 sularında ileri karakol vazifesiyle Süloğlu Çiftliği taraflarına giderler. Bölgeyi gözetledikleri sırada düşmanın bir bölük piyadesiyle 5-6 zabitin istirahat etmekte olduklarını fark ederler. 3 kişilik bu keşif müfrezesinin vazifesi her ne kadar karşılaştıkları düşman askerlerini amirlerine bildirmek olsa da “Osmanlı kahramanları” böyle düşünmemiş ve büyük bir cesaretle düşmanın üzerine yürümüşlerdir. Bu harekât neticesinde düşman bölüğü “darmadağın olmuş, zabitleri kaçmıştır.” Ancak daha sonra keşif müfrezesinin geriye dönmesinden cesaret alan düşman askerleri, ateş etmeye başlamış, “kahramanlarımızın atları vurulmuş, kendileri de bir hendeğin içine saklanmıştır.” Bu durum karşısında “hayvanları vurulmuş olduğundan ne yüzle amirlerinin ve arkadaşlarının yanına gideceklerini tasavvur ederek utanan” müfreze askerleri, kimi firar eden kimi düzenden ayrılan düşman bölüğünün ardına düşmüştür. Bu takip sırasında düşman zabitlerine ait 7 hayvan ile birlikte 1 takım elbise ve 1 de yüzbaşı üniforması ele geçiren müfreze, bu küçük çaplı ganimeti toplayarak karargâhlarına dönmüş ve göstermiş oldukları bu kahramanlık nedeniyle de hayvanlar kendilerine hediye edilmiştir.

Osmanlı askerlerinin göstermiş olduğu bu kahramanlığın yanı sıra toplumun da büyük bir fedakârlık gösterdiğini ifade eden Ahmed Şerif, bu hususta da dikkat çekici bir örnek vermektedir. Buna göre Bulgaristan muhacirlerinden olan ve üç oğlunu askere gönderen ihtiyar bir köylü “yalvara yalvara gönüllü yazılmış ve askerimizin önüne düşerek rehberlik vazifesini ifa etmiştir.” Bu “Türk kahramanı” muharebeler sırasında yaralanmış ve gerekli tedavinin yapılabilmesi için cephe hattından Edirne'ye getirilmiştir. Yarasının önemsiz olduğunu düşünen ihtiyarın tek isteği, kendisinin derhal cepheye gönderilmesi, tedavisi için hastahaneye yatırılması gerekirse de en fazla birkaç günlük istirahatin ardından taburcu edilmesi olmuştur. Ahmed Şerif, bu zorlu günlerde gösterilen kahramanlık ve fedakârlık örneklerinin toplumu ümitlendirdiğini belirtirken Osmanlı ordusunun cephede “harikalar göstermekte” olduğunu düşünmektedir. Son olarak Ahmed Şerif'in “bir iki saate kadar vasıta bulabilirsek Rasim Bey'le Babaeski'ye hareket ediyoruz.”³⁹ ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla ikili Edirne'den ayrılmak için uygun bir fırsat kollamaktaydı.

5. Edirne Kamuoyunun Sosyal ve Psikolojik Durumu

24 Ekim 1912 Perşembe gecesini saat 22.00'de kağıt ve kalemi tekrar eline alan Ahmed Şerif, sözlerine 1,5 saat boyunca devam eden top ateşinin kesildiğini ifade ederek başlamıştır. Kendisi aralıksız bir şekilde süren bu top ateşini konakladığı otelden “pekiyi ve ayrı ayrı işitmiştir.” Öte taraftan Edirne'de ilân edilen “İdare-i Örfiye” uyarınca gece saat 20.00'den sonra dışarı çıkma yasağı uygulanmakta olduğu için bu çarpışmalara dair ayrıntılı malumat elde edemeyen Ahmed Şerif'in ertesi gün ilk işi, söz konusu yasaktan muaf tutulabilmek adına yetkili makamlara başvuruda bulunmak olmuştur⁴⁰. Ahmed Şerif bu başvurusunun kabul edilmiş olduğunu belirtse

38 Ahmed Şerif, “Muhabir-i Mahsusumuzun İkinci Mektubu”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.

39 Ahmed Şerif, “Muhabir-i Mahsusumuzun İkinci Mektubu”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.

40 18 maddeden oluşan İdare-i Örfiye hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Remzi Yiğitgüden, *Balkan*

de kendisinin Edirne'den kısa süre içerisinde ayrılmış olması nedeniyle "gece muharebeleri" hakkında gözlemlerde bulunamadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan geçen cuma gününden itibaren çeşitli mevkiilerde meydana gelen mücadeleler, genellikle öncü kuvvetler arasında yaşanmaktadır. Bununla birlikte yer yer geniş çaplı mücadeleler meydana geliyor olsa da Kale Komutanlığı'nın "malumat ve tafsilat" vermekte ketum davranması nedeniyle söz konusu mücadeleler hakkında ayrıntılı bilgi elde edilememektedir⁴¹.

Tanıklık ettiği hadiseleri dahi yetkili makamlarca teyit etmeye özen gösteren Ahmed Şerif, duyduğu olayları ise adeta kılı kırk yararcasına irdelemekte fakat etrafta meydana gelen mücadeleler hakkında "hiçbir yerden zerrece malumat" alınmadığını ifade etmektedir. Öte yandan şehirde "saatte yüz şayia" ortaya çıktığını belirten Ahmed Şerif, "bunlara aldanmadan, çürüğünü ve sağlamını" ayırabilmenin de oldukça güç olduğunu vurgulamaktadır. Kendilerini bu belirsizlik ve bilgi kirliliğinden sadece askerî makamların kurtarabileceğini düşünen Ahmed Şerif, gazete idaresine hitaben "siz muntazaman havadis istiyorsunuz, burada onu bulmak zor" ifadeleri ile düşüncelerini bildirmiştir. Öte yandan Edirne'ye 48 saat süren uykusuz bir yolculuk ile gelebilen Ahmed Şerif, her ne kadar biraz dinlenmiş olsa da şehirdeki ilk iki gün "vaka-yı harbiye hakkında pek az malumat" elde edebilmiştir. Fakat bu iki gün kendisinin, Edirne kamuoyunun savaş hakkındaki genel tutumunu anlayabilmesi adına yeterli bir süre olmuştur. Ahmed Şerif her şeyden önce "Edirne'yi pekiyi" bilmektedir. Ona göre 93 Harbi'nden sonra şehrin "istikbali sönmüş" ve şehir her yıl bir öncekine göre çok daha kötü bir hale gelmiştir. Şehir ahalisi de bu savaşın etkilerini derinden hissetmiş "fâkr-u zaruret içinde yaşamıştır." Öyle ki şehre yabancı bir bürokrat gelse "ahaliyi lüzumundan fazla tembel ve durgun, cismen ve ruhen hasta hatta yorgun" olarak değerlendirebilirdi⁴². Şehrin üzerini kaplayan bu "kalın duman" tabakasının ilk anda kendisini de yanılttığını ifade eden Ahmed Şerif, "şehri görüp de şöyle öteye beriye gezince tasavvurunda aldanmış olduğunu" hemen fark etmiştir. Ahmed Şerif'e göre "bugün örümcek tutmuş zan edilen bu şehri kadimin her tarafı pek sıcak ve genç bir faaliyet içerisinde" bulunmaktadır. Edirne'nin her köşesinde "yeni doğmuşlara mahsus bir hal-i fevkalade" bulunurken "o hasta zan edilen sarı çehrelere sanki kan, can gelmiş, sanki bir dost onlara yeniden ruh ve hayat" vermiştir. Şehirdeki asker, sivil, büyük, küçük herkesin derin bir manevî kuvvete sahip olduğunu ifade eden Ahmed Şerif, bu birlikteliğin düşman karşısındaki en önemli güçleri olduğunu düşünmektedir.

Bu tespitlerinin ardından sözü tekrar savaşın askerî gündemine getiren yazar, Osmanlı Doğu Ordusu'nu oluşturan 4 kolordu ile düşman kuvvetleri arasında Kırklareli-Edirne güzergâhında bulunan 60-65 kilometrelik hatta muharebelerin henüz başlamadığını, kolorduların sabit bir halde bulunduğunu fakat karargâh merkezlerinin sık sık değiştiğini ifade etmektedir. Elde ettiği

Savaşı'nda Edirne Kale Muharebeleri, C. I-II, Gnkur. Bşk.lığı ATASE Bşk.lığı Yayınları, Ankara 2006, s. 37-39.

41 Kale Komutanlığı'nın bu noktada bir hassasiyet göstermiş olması son derece tabiidir. Bununla birlikte Edirne'deki İngiliz ve Bulgar konsoloslarının şehirdeki mülkî, askerî ve diğer üst düzey memurlar ile kurmuş olduğu yakın ilişkiler, kendilerinin "en gizli" bilgilere dahi ulaşabilmesine imkân vermekte ve bu nedenle meydana gelen gelişmeler kamuoyundan gizli tutulmaktaydı bkz. Ali Remzi Yiğitgüden, *a.g.e.*, s. 21.

42 Raif Necdet de Edirne gelir gelmez şehrin bu olumsuz atmosferini fark edenler arasında yer almaktadır. Bu eski tarihî başkentte temiz bir lokanta, düzgün bir otel, ferah bir gazino veya bir kıraathane bulmanın mümkün olmadığını ifade eden Raif Necdet, Edirne'ye gelen bir yabacının çağın çok gerisinde bir otelde yatmaya, ahır avlularında bulunan yemekhanelerde yemek yemeye mahkum olacağını ifade etmektedir bkz. Raif Necdet, *a.g.e.*, s. 33-34.

bilgilerden yola çıkan Ahmed Şerif, kısa süre içerisinde “pek mühim muharebelerin” meydana geleceği çıkarımında bulunurken temas halinde olduğu resmî yetkililerden “büyük bir meydan muharebesinin iki üç gün içinde” patlak vermesinin kaçınılmaz olduğu bilgisine ulaşmıştır. Yazar, iyiden iyiye gerilen bu ortam karşısında “üç dört güne kadar pek büyük ve mufassal muzafferiyet haberleri” verebileceğine inanmaktadır. Yine elde ettiği bilgiler doğrultusunda “şimdiye kadar vuku bulan mücadelelerde Bulgarların pek çok yaralı ve zayıf verdiğini”, hatta birçok esir alındığını da ifade etmektedir. Bulgarların asıl amacının “nazar-ı dikkatimizi ehemmiyetsiz ve küçük” çarpışmalara çekerek aslî kuvvetleriyle farklı cephelerden harekete geçmek olduğuna değinen Ahmed Şerif, bu planın fark edildiğini ve önlemlerin de bu doğrultuda alındığını belirtmiştir.

Ahmed Şerif aynı gecenin ilerleyen saatlerinde yeniden başlayan çatışmaların meydana getirdiği gürültü nedeniyle uykusuz kalmış ve sabah saatlerine kadar etrafı gözlemlemiştir. Gece saat 21.00-21.30 civarında kesilen top ateşi yaklaşık iki saat sonra tekrar başlamış ve aralıklı bir şekilde sabah saat 05.00’e kadar devam etmiştir. Top sesleri şehir civarındaki istihkâmlardan merkeze kadar ulaşılırken meydana gelen gürültüye bakılırsa “en büyük çaplı toplarımız” dahi bu mücadeleye katılmıştır. Öte yandan gece yarısından sonra başlayan yağmur, top sesleri eşliğinde sabaha kadar sürmüştür; yaklaşık 4-5 gün boyunca devam eden yağmurlar, istihkâmlardaki askerlerin çadırlarından dışarıya çıkmasına dahi engel olmuştur. Ahmed Şerif, “şimdilik başka yazacak şeylerim yok” ifadelerinin ardından birkaç güne kadar daha mühim haberlerin beklenmesi gerektiğini belirterek bu uzun günü de tamamlamıştır⁴³.

6. Savaş Sırasında Şehirdeki Sağlık Hizmetleri ve Asayiş Sorunları

Ahmed Şerif’in 26 Ekim 1912 tarihli notları kendisinin savaş muhabiri olarak kaleme aldığı son telgraftır. Fakat bu telgrafi diğerlerinden ayıran en önemli husus Ahmed Şerif’in o gün şehrin sokaklarına karışmış olması ve cephe muharebelerinden ziyade savaşın şehir kamuoyu üzerindeki etkilerine odaklanmış olmasıdır. Yazar, akşam saat 20.00’den sonra Edirne’nin “pek derin ve sakin bir uykuya daldığını”, dışarıda şehrin güvenliğinden sorumlu devriyelerin haricinde görülen ve işitilen tek şeyin “gecelerin en sadık bekçileri olan köpeklerin ötede beride küme küme uyumaları veyahut havlamaları” olduğunu belirtmektedir.

Şehri örten bu sessizlik her ne kadar istihkâmlardan atılan top patlamaları ile zaman zaman bölünse de son iki gecedir etrafta hiçbir ses duyulmamaktaydı. Öte yandan şehirde uygulanan İdare-i Örfiye nedeniyle, en küçük bir güvenlik sorununun dahi meydana gelmediği Edirne’de “şehrin asayişinden şikâyet etmeye hiç kimsenin hakkı yoktu.” Yaklaşık 5 gündür Edirne’de bulunan Ahmed Şerif “böyle heyecanlı ve yarın ne olacağı belli olmayan zamanlarda” yaşanması oldukça muhtemel olan ufak tefek ve hatta ehemmiyetsiz bir vakanın dahi meydana gelmediğini belirtmektedir.

Ahmed Şerif telgrafının bu kısmında yer verdiği asayiş sorunlarını şehirde bulunan gayr-i müslim halkın sergilediği tutum üzerinden örneklendirerek değerlendirmiştir. Özellikle şehirdeki kimi Bulgar vatandaşların hoş karşılanmayan hareketlerde bulunduğunu ifade eden Ahmed Şerif, bu kişilerin “hükümet-i mülkiye ve askeriye” tarafından daima takip edildiğini belirtmektedir. Söz konusu kişiler şehri çevreleyen Bulgar ordusuna istihbarat vermekle birlikte şehir dâhilinde yalan yanlış haberleri ayyuka çıkararak “ahaliyi telaş ve heyecana” sevk etmektedir. Ne var ki şehirdeki

43 Ahmed Şerif, “Şark Ordusu-Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu“, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2. önce

mülkî birimlerin durumu fark etmiş olması ve bu kişileri sürekli olarak takip etmesi nedeniyle bu şahıslar “şimdiye kadar bir şey yapamamışlardır.” Öte yandan ilgili şahıslar sadece takip edilmekle kalmamış, “hallerinden şüphe edilenler” yaklaşık bir hafta önce İstanbul’a sevk edilirken bazıları da Sultan Selim Camii’nde gözetim altına alınmıştır. Nitekim türlü işlerle uğraşan bu kişilerin, iki üç gün evvel gece yarısında işitilen ve şehri paniğe sevk eden birkaç el silah sesinin faili olduğu tespit edilmiş fakat olaya kısa sürede müdahale edilmesiyle herhangi bir soruna mahal verilmemişti⁴⁴.

Ahmed Şerif’in yazdıklarına bakılacak olursa şehre gelen ve gidenlerle de diyalog kurmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Kendisinin şehre gelen yolculardan elde ettiği duyumlara göre başta Edirne olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde halkı infiale sürükleyecek bombalı saldırılar meydana gelmekteydi. Bu haberlerin asılsız olduğunu ifade eden Ahmed Şerif, “şimdiye kadar burada böyle bir hadise vaki olmadığını” oldukça açık ifadelerle belirtmektedir. Öte yandan yine “geçen gün gelen İstanbul gazetelerinin ekserisinde Edirne Hükümet Konağı’nda bir bomba patladığı”na dair haberlerin yer aldığını ifade eden Ahmed Şerif’e göre bu havadis de “pek yanlıştır”. Nitekim söz konusu olayın Hükümet Konağı’nda bulunan bir jandarmanın, elindeki silahı düşürmesi sonucunda meydana gelen patlamadan ibaret olduğuna değinen Ahmed Şerif, Tanin idarehanesinin bu haberi tekzip edebileceğini de belirtmektedir.

Ahmed Şerif’in 26 Ekim 1912 tarihli notlarına göre kendisinin şehirdeki ilk durağı Edirne İstasyon Mevkii’nde “bu günlerde” Hilâl-i Ahmer Hastahanesi olarak hizmet veren “pek muntazam bir bina olan Küçük Zabıt Mektebi” olmuştur. Hastahaneyi ziyaretinde Doktor Bahattin Şakir Bey⁴⁵ ile karşılaşan Ahmed Şerif, burada ayrıntılı gözlemlerde bulunmuştur. Henüz Hilâl-i Ahmer merkez yönetimi tarafından Edirne’deki hastahaneye sağlık personeli ile idarî yetkililerin görevlendirilmediğini ifade eden Ahmed Şerif, tıbbî malzemelerin de İstanbul’dan beklendiğini belirtmektedir⁴⁶. Fakat tüm eksiklerine rağmen hastahaneye “geçen akşam birden bire” yaralılar

44 Şehirdeki bazı Bulgar vatandaşlarının ilerleyen günlerde casusluk yaptığı tespit edilmiştir. Cirilli 30 Ekim sabahı iki Bulgar casusunun ana caddede üzerlerinde suçlarının yazılı olduğu beyaz önlüklerle asıldığını görmüştür bkz. Gustave Cirilli, *a.g.e.*, s. 52. Cirilli gibi Christoff da aynı manzaradan söz etmektedir bkz. R. P. Paul Christoff, *a.g.e.*, s. 58.

45 1870 yılında kimi araştırmacılara göre Bulgaristan’ın İslimiye kasabasında kimilerine göre ise İstanbul’da dünyaya gelen Bahattin Şakir Bey, 1894 yılında Yüzbaşı olarak Askerî Tıbbiye’den mezun olmuştur. 1900 yılında aynı okulun Adli Tıp Muavini olarak göreve başlayan Bahattin Şakir aynı zamanda Şehzade Yusuf İzzettin Efendi’nin de özel hekimliğini yapmaktaydı. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kurucuları arasında bulunan Bahattin Şakir Bey, siyasî faaliyetleri nedeniyle ilk olarak Erzincan’a oradan da Trabzon’a sürülmüştür. 1905 yılında Mısır üzerinden Paris’e geçen Bahattin Şakir, II. Meşrutiyet’in ilân edilmesi ile birlikte İstanbul’a dönmüş ve eski mesleğine kaldığı yerden devam etmiştir. Balkan Savaşı’nın başlaması üzerine Edirne’de Hilâl-i Ahmer Hastahanesi başta olmak üzere şehirdeki sağlık hizmetlerinin organizasyonu için buraya görevlendirilen Bahattin Şakir Bey, savaşın ardından esir düşmüşse de kısa bir süre sonra serbest bırakılmıştır. Bahattin Şakir Bey’in ayrıntılı biyografisi için bkz. Hikmet Çiçek, *Dr. Bahattin Şakir ve İttihat ve Terakki’den Teşkilat-ı Mahsusa’ya Bir Türk Jakobeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2004.

46 Hastahanede sağlık hizmetlerinin verilebilmesi için gerekli olan tıbbî malzeme her ne kadar İstanbul’dan yola çıkmış olsa da yolda yağmalanan tren Edirne’ye boş bir şekilde ulaşmıştır. Daha sonra Osmanlı Bankası kanalı ile Edirne’ye gönderilen 2.000 lira ile gerekli olan malzeme şehir içerisinden tedarik edilmeye çalışılmıştır. Yataklar otellerden kiralanırken ihtiyaç duyulan pamuklu bezler ise başta memurlar olmak üzere şehir halkı tarafından bağışlanmıştır. Öte taraftan şehirdeki doktor sayısı oldukça yetersiz olup diş hekimleri ve eczacıların genel sağlık hizmetlerine katılımı da sağlanmıştır, bkz. Zuhul Aydın, “Balkan Savaşı ve Muhasarada Edirne’de Sağlık Hizmetleri”, *Edirne. Serhattaki Payitaht*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 280; Mesut Çapa, *Osmanlı Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti*, İstanbul

sevk edilmeye başlamıştır. Bunun üzerine “*alelacele yataklar, pansuman vesaire edavatı tedarik edilmiş*”, Valilik ise yardım amaçlı “*iki Hristiyan doktor göndermiştir.*”⁴⁷ Ziyareti sırasında hastahanenin “*dezenfekte edilmekte ve her tarafının temizlenmekte*” olduğunu gören Ahmed Şerif, Doktor Bahattin Şakir Bey nezaretinde yaralı koğuşlarında gözlemlerde bulunmuştur. Ahmed Şerif’in dikkatini çeken ilk şey koğuşların muntazam bir şekilde hazırlanmış olmasıdır. Hastalar şilteler üzerinde oturmaktaydı. Yaklaşık 100 yaralının bulunduğu hastahane “*içlerinden yalnız birisinin yarası ağır olup diğerleri umumiyetle hafifti.*” Hatta pek çok hasta yürüyor, geziyor ve dışarıya dahi kendi başına çıkabiliyordu. Öte yandan mektebin “*bir de mükemmel hamamı olduğundan*” hastaların hemen her gün yıkanması da mümkün olmaktadır.

Ahmed Şerif’in hastahaneyi ikinci ziyareti de oldukça hareketli geçmiş, bu sırada Maraş ve Kadıköy taraflarında meydana gelen çarpışmalarda yaralanan birçok asker buraya getirilmişti. Çoğunun hafif yaralı olduğunu gözlemleyen Ahmed Şerif, yaralılar arasında Sırp ve Bulgar askerlerinin de olduğunu fark etmiştir. Ahmed Şerif bu gözlemlerinden hareketle Bulgaristan ve Sırbistan ittifakının tahmin edildiği gibi sadece Makedonya üzerine yoğunlaşmadığını hatta “*bugün Kırklareli ve Edirne’ye daha ziyade ehemmiyet verdiğini*” ifade etmiştir. Bu doğrultuda yetkili makamlar tarafından bölgeye gönderilen müttefik düşman kuvvetlerinin 150, 200 bin civarında olduğu öngörülmekteydi. Bu ordu genel olarak Babaeski önleri ile Edirne’nin kuzey ve kuzey batı istihkâmları karşısında bulunmaktaydı. Öte yandan düşmanın özellikle şehrin doğu tarafında “*tahkimatla uğraştığı ve istihkâmlar yapmakta olduğu tahmin edilmekte*” ve yetkili makamlar “*düşmanın büyük muhasara toplarını da getirerek*” muhasara hazırlığı yaptığını düşünmekteydi. Kale Kumandanlığı da şehir dışında bulunan kuvvetleri yavaş yavaş içeri çekmeye başlamıştı. Şehirdeki temel ihtiyaç maddeleri ve gıda fiyatlarında ise şimdilik bir sorun bulunmamaktaydı⁴⁸. Tüm bunların yanında Ahmed Şerif’e göre şehir muhasara edilirse “*Edirne kalesinin Plevne’den daha şanlı bir surette müdafaa edileceği ve Osmanlı tarihine daha muhteşem sahifeler ilave eyleyeceği şüphesizdir.*”⁴⁹

1999, s. 92.

- 47 Doktor eksikliği nedeniyle yaralı askerlerin tedavilerinin yapılabilmesi için 1912 yılının sonuna doğru Almanya’dan Edirne’ye Sahl-i Ahmer Heyeti gönderilmiştir bkz. BOA, HR. SYS. 2025/4.
- 48 Ahmed Şerif’in kuşatmanın henüz başlangıcında altını çizdiği bu durum oldukça önemlidir. Aslına bakılırsa resmi belgelerden de anlaşıldığı üzere henüz 1912’nin Nisan ayında bir seferberlik halinde Edirne’de bulunan asker ve halkın işlerinin karşılanabilmesine yönelik hazırlıkların yapıldığı anlaşılmaktadır bkz. BOA. BEO., 4125/309370; BOA. MV., 163/59; BOA. A. MKT. MHM., 740/11; BOA, DH. İD., 158/1. Ne var ki bu noktadaki planlamanın tam anlamıyla tatbik edilebildiğini söyleyebilmek oldukça zordur. Nitekim kuşatmanın ilerleyen sürecinde şehirdeki pek çok temel tüketim maddesinin fiyatı oldukça artış göstermiş, başta Müstahkem Mevkii Komutanlığı olmak üzere Edirne Belediyesi ve diğer resmî makamlar bu fiyat artışı karşısında gıda fiyatlarını sürekli olarak güncelleyerek kontrol altına almaya çalışmıştır. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. R. P. Paul Christoff, *a.g.e.*, s. 137-139; Eyüp Durukan, *Günlüklerde Bir Ömür-I balkan harbi’nde edirne kuşatması (1911-1913)*, yay. haz. Murat Uluğtekin, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013, s. 206-207.
- 49 Bu tarihlerde Edirne kamuoyunda “Plevne” vurgusunun bir moral motivasyon kaynağı olarak sıklıkla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Mehmet Şükrü Paşa, Müstahkem Mevki Komutanı olarak Edirne’ye gelmeden önce Kale Komutanı olarak şehrin en üst askerî yetkilisi olan Tuğgeneral İsmail Paşa, Edirne Kalesi dışında bulunan ordunun düşmanı iki gün içerisinde geri püskürttüğünü ve görevini başarı ile tamamlayan bu ordunun “*Plevne’deki ataları gibi yiğit bir şekilde kaleyi korumak için geri döneceklerinden*” söz eden bir beyanname yayınlanmıştır, bkz. R. P. Paul Christoff, *a.g.e.*, s. 219. Kuşatma sırasında şehirde gönüllü asker olarak görevde bulunan Raif Necdet (Kestelli) de Kasım ayının ilk günlerinde Maraş civarında gerçekleşen muharebelerde verilen mücadeleyi “*Plevne kahramanlarının*

7. Bulgar-Sırp Müttefik Ordusunun Durumu ve Yapılan Mezâlimler

Ahmed Şerif'in, "*harbe iştirak eden zabitler*"den aldığı bilgilere göre Bulgaristan-Sırbistan müttefik ordusu daima birlikte hareket ve muharebe etmekteydi. Bulgarların manevî gücü sarsılmış haldeyken Sırp'ların ise "*hiçbir kıymet-i askeriyeleri*" bulunmamaktaydı. Doğu ve Batı istihkâmlarının önünde yer alan naaşlardan anlaşıldığı kadarıyla da düşman ordusu içerisinde bir hayli zabıt bulunurken Sırp'lar, Bulgarlara nazaran daha fazla zayıt vermişti. Bununla birlikte şehre her gün, ele geçirilen esirler ile birlikte birçok eşya, silah ve mitralyöz getirilmekteydi. Yine elde edilen istihbarata göre Bulgarlar ve özellikle de Sırp'ların gerek kıyafet gerekse erzak bakımından "*pek fena bir halde*" olduğu tahmin edilmekteydi⁵⁰. Hatta Sırp askerleri arasında Bulgaristan ordusu tarafından silahlandırılmış fakat "*henüz kendi başıbozuk kıyafetlerini*" giyenler dahi bulunmaktaydı. Düşman askerlerinin gıdası ise "*boyunlarındaki bir torba içindeki kavrulmuş bulgurla bir şişe votka*"dan ibaretti. "*İhtimal ki bu aç heriflerin köylerimizde biraz karınları doyuyor*", ardından "*votkayı çekiyorlar, bunun ateşi gidinceye kadar biraz cesaret gösteriyorlar. Ondan sonra birer cansız cisim haline giriyorlar.*"

Ahmed Şerif daha sonra bu müttefik düşman ordusunun ele geçirmiş olduğu yerlerde gerçekleştirdiği mezalimlere değinmiştir⁵¹. "*Din namına*" savaş ilân edenlerin gerçekleştirdiği mezalimin "*tüyleri ürpertecek derecede*" olduğunu ifade eden Ahmed Şerif, düşmanın girdiği her köyü yaktığını, yağma ettiğini, "*kadın erkek, çoluk çocuk ellerine geçirebildiklerini pek vahşiyane bir surette şehit*" ettiklerini belirtmektedir. Hatta özellikle zabıt çocuklarının hedef alınarak öldürüldüklerine birçok kez şahit olunmuştur. Bununla birlikte bölgede yaşananlar sebebiyle "*İslâm köylüleri geriye doğru muhacerete başlamıştı*". Öte yandan göç için daha ziyade Dedeağaç ve İstanbul'un tercih edildiği fakat tren seferlerindeki düzensizlik nedeniyle büyük sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Ahmed Şerif, yollarda özellikle Uzunköprü ve Babaeski taraflarında birçok göçmen kafilesi ile karşılaştığını da belirtmektedir⁵². Ahmed Şerif son olarak "*sizin en ziyade harbe aid havadise intizar ettiğinizi biliyoruz*" ifadelerini sarf etmiş, fakat harp hakkında resmî ve güvenilir haberler elde edebilmenin oldukça zor olduğunu belirterek telgrafını tamamlamıştır⁵³.

torunları düşmana karşı hücumla geçmişler" ifadeleri ile kaleme almıştır, bkz. Raif Necdet, *a.g.e.*, s. 55. Bir diğer Plevne vurgusu için bkz. Hüseyin Cemâl, *a.g.e.*, s. 1.

- 50 Belirtmek gerekir ki Ahmed Şerif'in bu ifadeleri kuşatma öncesi ve kuşatma başlangıcındaki süreç için geçerlidir. Özellikle 3 Aralık 1912 tarihinde Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında imzalanan Çatalca Mütarekesi ile müttefik düşman ordularının erzak ve teçizat olarak bir hayli tahkim edildiği bilinmektedir. Mütareke hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2012)*, 9. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2013, s. 541-542.
- 51 Nitekim Tanin gazetesi, Ahmed Şerif'in telgrafında bahsettiği bu konu hakkında neredeyse savaşın sonuna kadar hemen her gün "Bulgar Vahşetleri" başlığı altında bölgeden gelen katliam haberlerini okuyucuları ile buluşturmuştur bkz. "Bulgar Vahşeti", *Renin*, No. 1487, 31 Ekim 1912, s. 2. Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. İlker Alp, "Edirne'nin İşgali ve Tunca Adası (Sarayıçi) Soykırımı", *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. II, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne 2020, s. 59-124.
- 52 Balkan Savaşları sırasında gerçekleştirilen göçler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan Vatanserver, "Balkan Savaşları'nda Türk Göçleri", *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. I, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, s. 215-238.
- 53 Ahmed Şerif, "Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu", *Renin*, No. 1487, 31 Ekim 1912, s. 2.

Sonuç

Ahmed Şerif'in "Anadolu'da Tanin" projesi kapsamında yaklaşık 5 yıl süren seyahat programı incelendiğinde, 1912'nin kendisinin en durağan yılı olduğu kolaylıkla söylenebilir. Öyle ki aynı yıl içerisinde birçok şehri ziyaret eden Ahmed Şerif'in yolu 1912 senesinde sadece Eskişehir'e düşmüştür. Dolayısıyla kendisinin savaş muhabiri olarak 1912 Ekim'inde Edirne'den Tanin'e gönderdiği telgraflar hem "Anadolu'da Tanin"e bir ek olmakta, hem kendisinin meslekî kariyerindeki önemli bir detayı ortaya çıkarmakta hem de Edirne kuşatması tarihinin ilk günleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Ahmed Şerif, yaklaşık bir hafta kadar görevde bulunduğu Edirne'de Balkan Savaşı'nın şehir ve civardaki etkilerini yakından gözlemlemiştir. Ahmed Şerif her ne kadar Edirne'de kısa bir süre bulunmuş olsa da bu süreçteki gözlemleri, kuşatmaya tanık olan üst düzey komutanlar, alt rütbeli askerler ve sivillerin kaleme aldığı metinlere kıyasla şehirde meydana gelenlere farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu durum Ahmed Şerif'in kaleme aldığı notların birden fazla metinle karşılaştırılarak değerlendirilebilmesine de imkân tanımaktadır. Yüksek bir motivasyon ile savaş muhabirliği görevini yerine getirmeye çalıştığı anlaşılan Ahmed Şerif, top seslerini işitirken dahi gazetesine göndereceği telgraflar için notlarını tutmaya devam etmiştir. Ahmed Şerif Edirne'nin seferberlik sürecindeki askerî organizasyonu, şehrin psikolojik atmosferi, Edirne'deki erzak stoku, düşman kuvvetlerinin sayısı ve stratejileri hakkında kuşatmanın geneline etki eden bilgiler vermektedir. Öte yandan Ahmed Şerif her ne kadar elde ettiği tüm duyumları resmî makamlardan teyit etmeye çalışsa da kendisine yetkili kişilerden verilen bilgilerin tam anlamıyla olmuş olanı yansıttığını söyleyebilmek ise oldukça zordur.

Savaşın sadece aktörel boyutu ile ilgilenmeyen Ahmed Şerif'in kamuoyu ve şehrin genel durumunun yanı sıra savaş sırasındaki sağlık hizmetleri gibi benzer metinlerin ihmal ettiği noktalara da değinmesi, kaleme aldığı telgrafları Balkan Savaşı ve Edirne kuşatmasının bütüncül tarihini yazabilme adına önemli bir kaynak haline getirmektedir. Bu haliyle Ahmed Şerif'in savaş muhabirliği tecrübesi, kolektif bir anlatının tamamlayıcı bir parçası olarak söz konusu literatüre önemli katkılar sunmaktadır.

KAYNAKÇA

1- Osmanlı Arşiv Belgeleri

BOA, *A. MKT. MHM.*, 740/11.

BOA, *BEO.*, 4112/308348.

BOA, *BEO.*, 4125/309370.

BOA, *BEO.*, 4134/309976, s. 1.

BOA, *DH. İD.*, 158/1.

BOA, *DH. KMS.*, 2-3/1.

BOA, *DH. MTV.*, 24/93.

BOA, *DH. MTV.*, 24/96.

BOA, *DH. MTV.*, 38/39, s. 1.

BOA, *DH. MUI.*, 167/20.

BOA, *DH.SYS.*, 57/43.

BOA, *HR. SYS.*, 2025/4.

BOA, *MV.*, 163/59.

2- Süreli Yayınlar

Ahmed Rasim, “Edirne’de”, *Sabah*, No. 8304, 1 Kasım 1912, s. 1.

Ahmed Rasim, “Maraş Mıntıkasından Yeni Bir Huruç”, *Sabah*, No. 8305, 2 Kasım 1912, s. 4.

Ahmed Şerif, “Balkanlar Muharebesi: Devre-i İntizar-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1482-53, 26 Ekim 1912, s. 1.

Ahmed Şerif, “Balkanlar Muharebesi: Edirne Etrafında Muhaberat-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1480-51, 24 Ekim 1912, s. 1.

Ahmed Şerif, “Balkanlar Muharebesi: Kumanova Muzafferiyeti-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1481-52, 25 Ekim 1912, s. 1.

Ahmed Şerif, “Edirne’de”, *Senin*, No. 1482-53, 26 Ekim 1912, s. 1.

Ahmed Şerif, “Muhabir-i Mahsusumuzun İkinci Mektubu”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.

Ahmed Şerif, “Muhabir-i Mahsusumuzun İkinci Mektubu”, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.

Ahmed Şerif, “Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu”, *Renin*, No. 1487, 31 Ekim 1912, s. 2.

Ahmed Şerif, “Şark Ordusu-Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu“, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2

Ahmed Şerif, “Şark Ordusu-Muhabir-i Mahsusumuzun Mektubu“, *Hak*, No. 1486-152, 30 Ekim 1912, s. 2.

“Ateş Altında Gazete Muhabirliği”, *Servet-i Fünûn*, No. 1132, 14 Şubat 1913, s. 315-321.

“Balkanlar Muharebesi: Edirne Etrafında Muhaberat-Bulgaristan”, *Senin*, No. 1480-51, 24 Ekim 1912, s. 1.

“Balkanlar Muharebesi”, *Senin*, No. 1481-52, 25 Ekim 1912, s. 1.

“Bulgar Vahşeti”, *Renin*, No.1487, 31 Ekim 1912, s. 2.

“Erkan-ı Matbuat-ı Osmaniye”, *Servet-i Fünûn*, No. 1164, 25 Eylül 1913, s. 468.

“Kâri’lerimize”, *Alemdar*, No. 64-148, 15 Ekim 1912, s. 1.

Laut, Ernest, “Correspondants de guerre”, *Le Petit Journal*, No. 1146, 3 Kasım 1912.

“Meşrutiyet Devrine Ait Cavit Bey’in Hatıraları”, *Tanîn*, S. 4454-160, 10 Şubat 1944 s. 2.

Nazmi, “Edirne Civarında Bir Muharebe”, *Sabah*, No. 8303, s. 4; Nazmi, “Koyunlu

Müsademesi”, *Sabah*, No. 8313, 10 Kasım 1912, s. 4.

“Sabah’ın Muharebeye Mahsus Teşkilât-ı İhbariyesi”, *Sabah*, No. 8294, 22 Teşrin-i evvel 1912, s. 1.

“Şükrü Paşa İle Mülakat”, *Tanin*, No. 1578, 22 Nisan 1913, s. 3-4.

“Yunanistan Cenûb Dâr-ül Harekâtında”, *Hak*, No.1486-152, 30 Ekim 1912, s. 1

3- Kitap ve Makaleler

Alp, İlker, “Edirne’nin İşgali ve Tunca Adası (Sarayıçi) Soykırımı”, *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. II, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne 2020, s. 59-124.

Alp, İlker, *Edirne’de Balkan Savaşı Anıt ve Şehitlikleri*, Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları, Edirne 2020.

Aydın, Zuhâl, “Balkan Savaşı ve Muhasarada Edirne’de Sağlık Hizmetleri”, *Edirne: Serhattaki Payitaht*, Yapı Kredi yayınları, İstanbul 1998.

Bartlett, E. Ashmead, *With The Turks in Thrace*, London 1913.

Cemâl, Hüseyin, *Yeni Harb Başımıza Tekrar Gelenler, Edirne Harbi, Muhasarası, Esâret ve Esbâb-ı Felâket*, yay. haz. Aziz Korkmaz, TTK Yayınları, Ankara 2014.

Christoff, R. P. Paul, *Edirne Kuşatması Günlüğü Kuşatma Altında Yaşayan Birinin Günlük Notları*, çev. ve haz. Yunus Emre Kaleli, DBY Yayınları, İstanbul 2017.

Cirilli, Gustave, *Edirne Kuşatması Günlüğü (Kuşatma Altındaki Bir Kişinin İntibaları)*, çev. Fazıl Bülent Kocamemi, Ceren Yayıncılık, Edirne 2012.

Çapa, Mesut, *Osmanlı Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti*, İstanbul 1999.

Çiçek, Hikmet, *Dr. Bahattin Şakir ve İttihat ve Terakki’den Teşkilat-ı Mahsusa’ya Bir Türk Jakobeni*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2004.

Durukan, Eyüp, *Günlüklerde Bir Ömür-I balkan harbi’nde edirne kuşatması (1911-1913)*, yay. haz. Murat Uluğtekin, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013.

Geçmişten Günümüze Seyahat Edebiyatı, Elginkan Vakfı 4. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı Bildirileri 24-25-26 Nisan 2019, yay. haz. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi, İstanbul 2019.

Hochwächter, Gustav von, *balkan savaşı günlüğü “Türklerle Cephe”*, çev. Sumru Toydemir, , 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2015.

Halaçoğlu, Ahmet, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

Hall, Richard C., *Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı’nın Provası*, çev. M. Tanju Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2003.

Kabacalı, Alpay, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye’de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1990.

Karabekir, Kâzım, *Edirne Hatıraları*, yay. haz. Ziver Öktem, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.

Kerimi, Fatih, *İstanbul Mektupları*, çev. Fazıl Gökçek, Çağrı Yayınları, İstanbul 2001.

Kestelli, Raif Necdet, *Ufûl-Batış*, yay. haz. Esra Keskinliç, Bensen Yayınları, İstanbul 2002.

Lauzanne, Stephane, *Hastanın Başucunda Kırk Gün*, çev. Murat Çulcu, Kastaş Yayınları, İstanbul 1990.

Liman von Sanders, *Türkiye’de Beş Sene*, haz. Muzaffer Albayrak, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2006.

Michail, Eugene, *The British and the Balkans: Forming Images of Foreign Lands 1900-1950*, London 2011.

Rankin, Reginald, *The Inner History of The Balkan War*, Constable and Company Ltd., London 1914.

Sarıay, Ercimet, “Tanin Gazetesi Muhabiri Ahmet Şerif Bey’in Osmanlı Mahkemelerine Dair Gözlemleri (1909-1913)”, *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 3, S. 2, Y. 2019, s. 280. (279-297).

Seppings-Wright, H.C., *Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında hilal altında iki yıl*, çev. Derin Türkömer, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013.

Şallı, Hakan, “Yarım Kalan Bir günlüğü Tamamlamak: İkdâm Gazetesi Harp Muhabiri Yusuf Kenan Bey’in Edirne Kuşatması Tefrikaları”, *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. II, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, s. 173-220.

Şerif, Ahmed, *Anadolu’da Tanîn*, C: 1, Haz. Mehmed Çetin Börekçi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Şerif, Ahmed, *Anadolu’da Tanîn*, C. 2, Haz. Mehmed Çetin Börekçi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-2012)*, 9. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2013.

Vatanserver, Erhan, “Balkan Savaşları’nda Türk Göçleri”, *Balkan Savaşları ve Edirne*, C. I, Ed. İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, s. 215-238.

Yalçın, Hüseyin Cahit, “Meşrutiyet Hareketleri”, *Fikir Hareketleri*, C. 4, S. 187, İstanbul 1937.

Yiğitgüden, Ali Remzi, *Balkan Savaşı’nda Edirne Kale Muharebeleri*, C. I-II, Gnkur. Bşk. lığı ATASE Bşk. lığı Yayınları, Ankara 2006.

Yüzbaşı Naci Efendi, *Balkan Savaşları’nda Edirne Kuşatması’na Ait Harp Ceridesi*, çev. Hülya Toker, Alfa Yayınları, İstanbul 2012.